

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้ เรื่องกฎหมายนำรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติกับวิธีสอนปกติ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
  - 1.1 ความต้องการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
  - 1.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
  - 1.3 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
  - 1.4 การจัดการเรียนรู้
  - 1.5 คุณภาพของผู้เรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
  - 1.6 คำอธิบายรายวิชาสังคมศึกษา 4 รหัสวิชา ส 22102 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
  - 1.7 สาระการเรียนรู้ และตัวชี้วัด เรื่องกฎหมายนำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. วิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ
  - 2.1 ความหมายของบทบาทสมมติ
  - 2.2 จุดมุ่งหมายและประโยชน์การใช้วิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ
  - 2.3 องค์ประกอบสำคัญของวิธีสอนบทบาทสมมติ
  - 2.4 ขั้นตอนการแสดงบทบาทสมมติ
  - 2.5 เทคนิคและข้อเสนอแนะในการใช้บทบาทสมมติ
  - 2.6 ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ
3. วิธีสอนปกติ
  - 3.1 ความหมายวิธีสอนปกติ
  - 3.2 ลักษณะวิธีสอนปกติ
  - 3.3 ขั้นตอนในวิธีสอนปกติ

- 3.4 ข้อดีและข้อเสียของวิธีสอนปกติ
- 4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 4.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 4.2 แนวคิดทฤษฎีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 4.3 จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 4.4 ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 4.5 การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 5. เจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้
  - 5.1 ความหมายของเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้
  - 5.2 ลักษณะของเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้
  - 5.3 องค์ประกอบของเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้
  - 5.4 ประเภทของแบบวัดเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้
  - 5.5 การสร้างแบบวัดเจตคติ
  - 5.6 การวัดเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้
- 6. พฤติกรรมการเรียนรู้
  - 6.1 ความหมายของพฤติกรรม
  - 6.2 ความหมายของพฤติกรรมการเรียนรู้
  - 6.3 การจำแนกพฤติกรรมการเรียนรู้
  - 6.4 องค์ประกอบของพฤติกรรมการเรียนรู้
  - 6.5 การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้
  - 6.6 กระบวนการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้
  - 6.7 การวัดพฤติกรรมการเรียนรู้
- 7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 7.1 งานวิจัยภายในประเทศ
  - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

**หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**

**1. ความต้องการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
2551**

จากการค้นพบในการศึกษาวิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544 ที่ผ่านมา ประกอบกับข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดวิจัย
วันที่..... 10 ก.ค. 2555.....
เลขทะเบียน..... 248383.....
เลขเรียกหนังสือ.....

ฉบับที่ 10 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคนในสังคมไทย และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 จึงเกิดการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความเหมาะสม ชัดเจน ทั้งเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พัฒนา เศรษฐกิจและสังคม พัฒนาประเทศพื้นฐานในการดำรงชีวิต การพัฒนาสมรรถนะและทักษะ กระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยได้มีการ กำหนดวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อให้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตรการเรียน การสอนในแต่ละระดับ ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวถึงสาระสำคัญและความต้องการของหลักสูตรไว้ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 3-7)

1.1 วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลัง ของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็น พลเมืองไทยและเป็นพลโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และ การศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

1.2 หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1.2.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดมุ่งหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

1.2.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับ การศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ

1.2.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

1.2.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่น ทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้

1.2.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตาม อัธยาศัย ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

1.3 จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1.3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.2 มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

1.3.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

1.3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.3.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

1.4 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

1.4.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1) ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่มีต่อตนเองและสังคม

2) ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3) ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและ

ข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

1.4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

- 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2) ซื่อสัตย์สุจริต
- 3) มีวินัย
- 4) ใฝ่เรียนรู้
- 5) อยู่อย่างพอเพียง
- 6) มุ่งมั่นในการทำงาน
- 7) รักความเป็นไทย
- 8) มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

2. ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2552, หน้า 132-133) ได้ระบุถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทำไม่ต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และเรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังนี้

ทำไม่ต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก

เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม แนวคิดพื้นฐานกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระบบการเมือง การปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ การดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ลักษณะกายภาพของโลก แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สรุปได้ว่า การเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม สามารถที่จะนำความรู้มาใช้ในการดำเนินชีวิตที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ยังช่วยให้ นำความรู้มาพัฒนาตนเองและสังคมได้ โดยกำหนดสาระหลักที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เป็นสาระที่ส่งเสริมคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม ความเป็นพลเมืองดี ทำให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2552, หน้า 138-163) ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น ๆ มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัดที่ 1 อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

ตัวชี้วัดที่ 2 วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน

ตัวชี้วัดที่ 3 วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชาติ และมรดกของชาติ

ตัวชี้วัดที่ 4 อภิปรายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด

ตัวชี้วัดที่ 5 วิเคราะห์พุทธประวัติหรือประวัติศาสดาของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด

ตัวชี้วัดที่ 6 วิเคราะห์และประพจน์ตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิด จากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชน ตัวอย่างตามที่กำหนด

ตัวชี้วัดที่ 7 อธิบายโครงสร้างและสาระโดยสังเขปของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัดที่ 8 อธิบายธรรมคุณและข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม

ตัวชี้วัดที่ 9 เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตเพื่อการเรียนรู้ และดำเนินชีวิตด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือวิธีคิดแบบอุปาย ปลูกเร้าคุณธรรม และวิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัดที่ 10 สวดมนต์แผ่เมตตา บริหารจิต และเจริญปัญญาด้วย อานาปานสติ หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัดที่ 11 วิเคราะห์การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการดำรงตนอย่างเหมาะสมในกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนัก และปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัดที่ 1 ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่างๆ ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด

ตัวชี้วัดที่ 2 มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามกำหนด

ตัวชี้วัดที่ 3 วิเคราะห์เห็นคุณค่าของศาสนพิธี และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

ตัวชี้วัดที่ 4 อธิบายคำสอนที่เกี่ยวข้องเนื่องกับวันสำคัญทางศาสนาและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

ตัวชี้วัดที่ 5 อธิบายความแตกต่างของศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติของศาสนาอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่การยอมรับและความเข้าใจซึ่งกันและกัน

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจ และปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัดที่ 1 อธิบายและปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

ตัวชี้วัดที่ 2 เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

ตัวชี้วัดที่ 3 วิเคราะห์บทบาทความสำคัญและความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม

ตัวชี้วัดที่ 4 อธิบายความคล้ายคลึงและความแตกต่างของวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัดที่ 1 อธิบายกระบวนการในการตรวจกฎหมาย

ตัวชี้วัดที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองการปกครองที่มีผลกระทบต่อสังคมไทยในสมัยปัจจุบัน

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ตัวชี้วัดที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนและการออม

ตัวชี้วัดที่ 2 อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

ตัวชี้วัดที่ 3 เสนอแนวทางการพัฒนาการผลิตในท้องถิ่นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 4 อภิปรายตามแนวทางการคุ้มครองสิทธิของตนเองในฐานะผู้บริโภค

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัดที่ 1 อภิปรายระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ

ตัวชี้วัดที่ 2 ยกตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นการพึ่งพาอาศัยกันและการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย

ตัวชี้วัดที่ 3 วิเคราะห์การกระจายของทรัพยากรในโลกที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ตัวชี้วัดที่ 4 วิเคราะห์การแข่งขันทางการค้าในประเทศและต่างประเทศที่ส่งผลต่อคุณภาพสินค้า ปริมาณการผลิต และราคาสินค้า

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัดที่ 1 ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในลักษณะต่าง ๆ

ตัวชี้วัดที่ 2 วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

ตัวชี้วัดที่ 3 เห็นความสำคัญของการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่น่าเชื่อถือ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัดที่ 1 อธิบายพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของภูมิภาคเอเชีย

ตัวชี้วัดที่ 2 ระบุความสำคัญของแหล่งอารยธรรมโบราณ ในภูมิภาคเอเชีย
มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญา มีความรัก
ความภูมิใจ และขำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัดที่ 1 วิเคราะห์พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา และธนบุรีในด้านต่าง ๆ

ตัวชี้วัดที่ 2 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของ
อาณาจักรอยุธยา

ตัวชี้วัดที่ 3 ระบุภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีและอิทธิพล
ของภูมิปัญญาดังกล่าวต่อการพัฒนาชาติไทยในยุคต่อมา

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง
ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ใน การค้นหา
วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัดที่ 1 ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการรวบรวม วิเคราะห์ และเสนอข้อมูล
เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ และสังคมของทวีปยุโรปและแอฟริกา

ตัวชี้วัดที่ 2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพและสังคมของ
ทวีปยุโรปและแอฟริกา

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัดที่ 1 วิเคราะห์การก่อเกิดสิ่งแวดล้อมใหม่ทางสังคม อันเป็นผลจาก
การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ และทางสังคมของทวีปยุโรปและแอฟริกา

ตัวชี้วัดที่ 2 ระบุแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทวีป
ยุโรปและแอฟริกา

ตัวชี้วัดที่ 3 สืบค้น อภิปราย ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในทวีป
ยุโรปและแอฟริกา

ตัวชี้วัดที่ 4 วิเคราะห์เหตุและผลกระทบทที่ประเทศไทยได้รับจากการเปลี่ยนแปลง
ของสิ่งแวดล้อมในทวีปยุโรปและแอฟริกา

4. การจัดการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2552, หน้า 25-26) ได้ระบุถึงการจัดการเรียนรู้เป็น
กระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็น
หลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็น
เป้าหมายสำคัญสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน

ผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน

4.1 หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม

4.2 กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่กำหนด

4.4 บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

4.4.1 บทบาทของผู้สอน

1) ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้สำหรับการวางแผน การจัดการเรียนรู้ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

- 2) กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะ กระบวนการที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 3) ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย
- 4) จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้
- 5) จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 6) ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน
- 7) วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

4.4.2 บทบาทของผู้เรียน

- 1) กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง
- 2) เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ
- 3) ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ
- 4) มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู
- 5) ประเมินและพัฒนากระบวนการการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

5. คุณภาพของผู้เรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 3

กระทรวงศึกษาธิการ (2552, หน้า 135) ได้ระบุถึงคุณภาพผู้เรียนเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้เรียนควรมีความสามารถดังนี้

1. มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
2. มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้รับการพัฒนาแนวคิดและขยายประสบการณ์เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก ได้แก่ ออสเตรเลีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์
3. รู้และเข้าใจแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

6. คำอธิบายรายวิชาสังคมศึกษา 4 รหัสวิชา ส 22102 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

สาระการเรียนรู้แกนกลาง รายวิชาสังคมศึกษา 4 รหัสวิชา ส 22102 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เวลา 40 ชั่วโมง/ภาคเรียน
 1 ชั่วโมง/สัปดาห์

กระทรวงศึกษาธิการ (2552, หน้า 59-60) ได้ระบุสาระการเรียนรู้แกนกลาง วิชาสังคมศึกษา 4 รหัสวิชา ส 22102 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ศึกษากระบวนการในสาระต่อไปนี้

ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ การปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย บทบาท ความสำคัญและความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม ความคล้ายคลึงและความแตกต่างของวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชีย วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน

ศึกษากระบวนการในการตรากฎหมาย เหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงสำคัญของระบอบการปกครองของไทย หลักการเลือกข้อมูลข่าวสารเพื่อนำมาวิเคราะห์ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนและการออม ความหมาย ความสำคัญ และหลักการผลิตสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ แนวทางการพัฒนาการผลิตในท้องถิ่นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แนวทางการคุ้มครองสิทธิของตนในฐานะผู้บริโภค

ศึกษาระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ หลักการและผลกระทบการพึ่งพากันและการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย การกระจายของทรัพยากรในโลกที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การแข่งขันทางการค้าในประเทศและต่างประเทศ

โดยใช้กระบวนการศึกษา วิเคราะห์ กระบวนการกลุ่ม รายงาน อภิปราย สรุปองค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การศึกษาด้วยตนเอง การเผชิญสถานการณ์ และการแก้ปัญหา การพัฒนาลักษณะนิสัย การเรียนรู้แบบบูรณาการ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีแสวงหาความรู้

เพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน

เพื่อให้เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาการผลิตในท้องถิ่น อภิปรายการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค เข้าใจระบบเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

7. สารระการเรียนรู้ และตัวชี้วัด เรื่องกฎหมายนำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จากการศึกษาสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง กฎหมายนำรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ซึ่งอยู่ในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1 ซึ่งมีสารระการเรียนรู้และตัวชี้วัด ดังรายละเอียดในตาราง เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไปนี้

ตาราง 1 สารระการเรียนรู้แกนกลางและตัวชี้วัด เรื่องกฎหมายนำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

สาระ และมาตรฐานการเรียนรู้	สารระการเรียนรู้ แกนกลาง	ตัวชี้วัด	ชั่วโมง
	กฎหมายนำรู้ที่เกี่ยวข้องกับ ชีวิตประจำวัน		4
สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนิน ชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1	1. กฎหมายเกี่ยวกับ ความสามารถของผู้เยาว์ 2. กฎหมายบัตรประจำตัว ประชาชน	1. อธิบายการปฏิบัติตน ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ	2 2
	กฎหมายนำรู้เกี่ยวกับ ครอบครัว		4
สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนิน ชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1	1. การหมั้น การสมรส 2. การรับบุตรบุญธรรม มรดก	1. อธิบายการปฏิบัติตน ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ	2 2
	กฎหมายนำรู้เกี่ยวกับ ชุมชนและประเทศชาติ		4
สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนิน ชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1	1. การแจ้งเกิด การแจ้งตาย 2. ทะเบียนบ้าน คนย้าย ที่อยู่	1. อธิบายการปฏิบัติตน ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ	2 2

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (2552, หน้า 52-59)

สรุปได้ว่า สารการเรยรรู้และตัวชีวิต เรื่องกฎหมายนำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งอยู่ในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดศึกษาเรื่องกฎหมายนำรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน กฎหมายนำรู้เกี่ยวกับครอบครัว และกฎหมายนำรู้เกี่ยวกับชุมชนและประเทศชาติ รวม 12 ชั่วโมง

วิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

1. ความหมายบทบาทสมมติ

ชูศรี สนิทประชากร (2525, หน้า 14) กล่าวถึงบทบาทสมมติว่า เป็นวิธีการอย่างหนึ่งเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น และถือเอาการแสดงออกทั้งทางความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปรายเพื่อการเรียนรู้ การแสดงบทบาทสมมติเป็นการฝึกให้ผู้แสดงได้ประสบกับสถานการณ์จริงในสภาพของการสมมติขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้ทดลอง และเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมของตนอย่างมีประสิทธิภาพในสภาวะต่าง ๆ

สุนน อมรวิวัฒน์, และคนอื่น ๆ (2526, หน้า 99) ได้ให้ความหมาย บทบาทสมมติไว้ว่า เป็นเครื่องมือและวิธีการสอนอย่างหนึ่ง เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็นการแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีการฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจวิธีหนึ่ง เพราะในสถานการณ์ และบทบาทที่สมมติขึ้นมานั้นมักจะมีปัญหา และข้อขัดแย้งต่างแฝงมาด้วย การที่ผู้เรียนได้เลือกที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ โดยไม่ต้องฝึกและเตรียมตัวก่อนนั้น ผู้แสดงจะต้องแสดงไปตามธรรมชาติ โดยที่ไม่รู้ว่าผู้แสดงคนอื่น ๆ จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบอย่างไรบ้าง นับว่าเป็นการช่วยฝึกให้ผู้แสดงได้เรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรม และหาทางแก้ปัญหาและตัดสินใจด้วยตนเอง

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2531, หน้า 82-83) กล่าวถึง บทบาทสมมติว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะ และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในขอบเขตความสัมพันธ์ ของบุคคลโดยการแสดงออกมาในสถานการณ์ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับปัญหาของชีวิตจริง

ทศนา แชนมณี (2552, หน้า 358) กล่าวว่า บทบาทสมมติ หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยการให้ผู้เรียนสวมบทบาทในสถานการณ์ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง และแสดงออกตามความรู้สึกนึกคิดของตน และนำเอาการแสดงออกของผู้แสดง ทั้งทางด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่สังเกตพบมาเป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

แชฟเทล, และแชฟเทล (Shaftef, & Shaftef, 1967, pp.83-84) ให้ความหมายของการแสดงบทบาทสมมติไว้ว่า หมายถึง วิธีการที่จะเรียนรู้สภาพชีวิตในสังคมโดยท่องแท้และเป็นแนวทางที่จะช่วยให้บุคคลดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข การแสดงบทบาทสมมติจะแฝงไปด้วยมวลประสบการณ์และกลวิธีแก้ปัญหาหลายด้าน

ลี (Lee, 1974, p.316) ให้ความหมายของการแสดงบทบาทสมมติว่า หมายถึง การเรียนรู้จากการดูบทบาทของผู้แสดงในสถานการณ์จำลอง ซึ่งผู้แสดงบทบาทสมมติจะต้องคิด คำพูด และแสดงท่าทางโดยไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า

จากความหมายบทบาทสมมติดังกล่าว พอสรุปได้ว่า บทบาทสมมติ หมายถึง เครื่องมือ และเทคนิคที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนได้แสดงออกในบทบาทต่าง ๆ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงและรู้จักสังเกต พฤติกรรมของผู้แสดงทั้งด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก มาเป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

2. จุดมุ่งหมายและประโยชน์การใช้บทบาทสมมติ

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2531, หน้า 81) กล่าวถึงคุณค่าของบทบาทสมมติไว้ดังนี้

1. พัฒนาความสำนึกในปัญหาาร่วมกันในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง และหยั่งเห็นสถานการณ์ทางสังคมโดยทั่วไป
2. มีความเข้าใจในพฤติกรรมของตนเองและพฤติกรรมของผู้อื่นเรียนรู้ที่จะทำตนให้เหมือนคนอื่น รู้สึกเหมือนคนอื่น ค้นหาสาเหตุของพฤติกรรมของคนอื่นพยายามเข้าใจว่าทำไมบุคคลจึงมีพฤติกรรมอย่างที่เขาปฏิบัติอยู่ในกระบวนการนี้บุคคลจะเรียนรู้ที่จะนำความรู้สึกเห็นอกเห็นใจมาทดแทนความรู้สึกในเชิงปฏิเสธ (negative feeling)
3. เพื่อเรียนรู้ถึงความเหมาะสมของพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีรากฐานมาจากความรู้สึก
4. เพื่อให้ได้รับเทคนิคที่จะวิเคราะห์สถานการณ์และพบกับปัญหาของกลุ่ม
5. เพื่อพัฒนาตนเองให้โอกาสบุคคลแต่ละคนทดลองแสดงพฤติกรรม โดยมี การลงโทษถ้าหากเขาไม่ประสบความสำเร็จจะได้พยายามใหม่

ทิตนา แชมมณี (2552, หน้า 358) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของวิธีสอนโดยใช้ การแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การเอาใจเขามาใส่ใจเราเกิด ความเข้าใจในความรู้สึก พฤติกรรมทั้งของตนเองและผู้อื่น หรือเกิดความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทสมมติที่ตนแสดง

จากจุดมุ่งหมายและประโยชน์การใช้บทบาทสมมติ พอสรุปได้ว่า เป็นวิธีการที่ มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองทั้งพฤติกรรมความรู้สึก พฤติกรรมในทางที่ ดีขึ้น ตลอดจนการเรียนรู้เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นมากขึ้นจากการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึก ปฏิบัติตนในบทบาทต่าง ๆ เป็นการเรียนรู้การเอาใจเขามาใส่ใจเรา

3. องค์ประกอบสำคัญของวิธีสอนบทบาทสมมติ

ทิตนา แชมมณี (2552, หน้า 358) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของวิธีสอน บทบาทสมมติไว้ดังนี้คือ

1. มีผู้สอนและผู้เรียน

2. มีสถานการณ์สมมติบทบาทสมมติ
3. มีการแสดงบทบาทสมมติ
4. มีการอภิปรายเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้แสดงและสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ

5. มีผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากองค์ประกอบที่สำคัญวิธีสอนบทบาทสมมติ สรุปได้ว่า ต้องมีผู้สอนผู้เรียน มีสถานการณ์สมมติมีการแสดงบทบาทสมมติมีการอภิปรายเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้แสดง มีการสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับและที่สำคัญจะต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. ขั้นตอนการแสดงบทบาทสมมติ

ชูศรี สนิทประชากร (2525, หน้า 16-17) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติ ไว้ดังนี้

1. การกำหนดขอบเขตหรือทำความเข้าใจกับเรื่องนั้น ๆ ก่อนแสดงบทบาททุกคนควรได้ทราบเรื่องราวที่ต้องแสดงร่วมกัน
2. การเตรียมพร้อมก่อนการแสดง ก่อนแสดงผู้แสดงควรเข้าใจบทบาทที่ตนจะแสดง ครูอาจบอกบทบาทเทคนิคให้ผู้แสดงเท่าที่ทำได้
3. การกำหนดสถานการณ์ในครั้งแรก ๆ ควรกำหนดสถานการณ์ง่าย ๆ ซึ่งผู้เรียนสามารถอภิปรายกันได้ทั่วถึง
4. ชั้นแสดง ขณะแสดงครูก็ควรดูด้วยว่าการแสดงนั้นเป็นไปตามบทบาทสมมติที่กำหนดหรือไม่
5. การจัดการแสดง เมื่อผู้แสดงได้แสดงเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ครูควรตัดบทหรือหยุดการแสดง การตัดบทจะทำได้ในกรณีดังต่อไปนี้ คือ
  - 5.1 การแสดงนั้นเพียงพอที่กลุ่มจะวิเคราะห์ปัญหาได้แล้ว
  - 5.2 กลุ่มสามารถทำนายตอนต่อไปของการแสดงได้ว่าเป็นอย่างไร
  - 5.3 ผู้แสดง แสดงผิดไปจากความจริง
  - 5.4 การแสดงจบตามปกติ
6. ชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง จะเน้นเฉพาะสิ่งที่ได้รับจากการแสดง ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงการแสดงนั้นว่าได้ความรู้ ข้อคิด และการนำไปใช้อย่างไรในสภาพการณ์ต่าง ๆ

ทิตนา แคมมณี (2552, หน้า 358-359) ได้กล่าวถึงขั้นตอนสำคัญของการสอนบทบาทสมมติ ไว้ดังนี้

1. ผู้สอน / ผู้เรียน นำเสนอสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติ
2. ผู้สอน / ผู้เรียน เลือกผู้แสดงบทบาทสมมติ

3. ผู้สอนเตรียมผู้สังเกตการณ์
  4. ผู้เรียนแสดงบทบาทและสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก
  5. ผู้สอน และผู้เรียน อภิปรายเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้แสดง
  6. ผู้สอน และผู้เรียนสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ
  7. ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน
- จากการที่ได้ศึกษาขั้นตอนการแสดงบทบาทสมมตินั้นผู้วิจัยได้นำขั้นตอนสำคัญวิธีสอนบทบาทสมมติของ ทิศนา ขัมมณี มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมี 7 ขั้นตอน คือ
1. ขั้นการนำเสนอสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติ
  2. ขั้นการเลือกผู้แสดงบทบาทสมมติ
  3. ขั้นการเตรียมผู้สังเกตการณ์
  4. ขั้นการแสดงบทบาทและสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก
  5. ขั้นการอภิปรายเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้แสดง

6. ขั้นการสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับ
7. ขั้นการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

5. เทคนิคและข้อเสนอแนะในการใช้บทบาทสมมติ

เทคนิคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการใช้วิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติให้มีประสิทธิภาพ มีวิธีการหรือเทคนิคในการแสดงหลายวิธีด้วยกัน

สุจรีต เพียรชอบ (2540, หน้า 139-141) ได้เสนอเทคนิคในการแสดงบทบาทสมมติไว้ 6 วิธี ดังนี้คือ

1. การผลัดเปลี่ยนบทบาทกันแสดง เป็นวิธีการเมื่อผู้แสดงได้แสดงบทบาทใดบทบาทหนึ่งไปแล้ว ก็ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันแสดงบทบาทจนครบทุกบทบาท เช่น การแสดงบทบาทระหว่างพ่อกับลูก เมื่อแสดงบทบาทของลูกแล้วก็ลองกลับมาแสดงบทบาทของพ่อคู่บ้าง ผู้สวมบทบาทพ่อก็กลับมาแสดงบทบาทลูก เป็นต้น
2. การแสดงบทบาทที่ผู้แสดงรำพึงรำพันความรู้สึกกับตนเอง วิธีนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้แสดงสวมบทบาทได้ระบายความรู้สึก หรือความตึงเครียดภายในออกมาเป็นคำพูดให้ผู้อื่นได้รับรู้ เช่น ครูอาจให้นักเรียนคนหนึ่งพูดแสดงความคิดเห็นของเขาออกมาว่าเขารู้สึกเหงาและว่าเหว่เพียงใดที่ไม่มีเพื่อนมาพูดคุยด้วย หลังจากนั้นก็อาจให้นักเรียนอีกคนหนึ่งที่นั่งฟังอยู่ออกมารำพึงกับตนเองว่าเขามีความรู้สึกต่อเพื่อนผู้นั้นอย่างไร ทำอย่างไร จึงจะช่วยให้เพื่อนที่เหงามีความสุขได้ วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ช่วยให้กลุ่มเกิดความเข้าใจ และมีความรู้สึกดีต่อกัน

3. การแสดงโดยมีผู้เสริม คือ ในขณะที่ผู้หนึ่งแสดงบทบาท และพูดออกมา นั้น ก็จะมีผู้ช่วยคอยเสริมคำพูดและความคิดต่าง ๆ ผู้แสดงจะมีก็คนที่ได้ทุกคนจะมีผู้เสริม ผู้เสริมของผู้แสดงบทบาทแต่ละคนจะมีมากกว่าหนึ่งคนก็ได้วิธีนี้จะช่วยให้การแสดงบทบาท มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น เมื่อผู้แสดงบทบาทกล่าวว่า "นักเรียนทุกคนจะร่วมกิจกรรมของชุมนุมวิชาการ"

4. การแสดงบทบาทหลาย ๆ กลุ่มในขณะเดียวกัน คือ เมื่อกำหนดสถานการณ์ขึ้นแล้ว ก็แบ่งผู้แสดงออกเป็นกลุ่ม ๆ ลงมือแสดงไปในขณะเดียวกัน เช่น ในเรื่องการแก้ไขสถานะแวดล้อมเป็นพิษ แต่ละกลุ่มก็จะมีผู้แสดงบทบาทต่าง ๆ กัน คือ นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ ประชาชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข แสดงบทบาทหาวิธีแก้ไขสถานะแวดล้อมเป็นพิษ วิธีการนี้ช่วยให้บรรยากาศคึกคัก เพราะทุกคนมีโอกาสได้แสดง ตัดสินใจ และหาวิธีการแก้ไขปัญหา เมื่อมีการอภิปรายรวมทั้งหมด จะทำให้พบว่า มีวิธีการแก้ปัญหาหลาย ๆ แบบเป็นแนวทางที่จะนำมาสรุปเพื่อใช้ในการดำเนินงานได้ดีขึ้น

5. การแสดงบทบาทซ้ำหรือการหมุนเวียนบทบาท เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้แสดงหลาย ๆ คน หรือหลายกลุ่มแสดงบทบาทเดิมซ้ำ เพื่อต้องการหาคำตอบเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เช่น เมื่อผู้แสดงบทบาทเจ้าภาพงานเลี้ยงกล่าวขอบคุณแขกที่มาในงานแล้วก็จะให้ผู้แสดงอื่นแสดงบทบาทนั้นอีก แล้วอภิปรายสรุปถึงวิธีการสวมบทบาทและการใช้คำพูดที่เหมาะสมที่สุด หรือเมื่อเกิดมีของหายในชั้นเรียนก็จะมีการแสดงบทบาทหาวิธีแก้ไข มีผู้แสดงบทบาทเป็นครูใหญ่ ครูประจำชั้น นักเรียน ภารโรง ช่วยกันคิดหาวิธีการแก้ปัญหา เมื่อกลุ่มแสดงเสร็จแล้วก็ให้อีกกลุ่มแสดงบทบาทเดิมซ้ำอีก จะทำให้ค้นพบวิธีการแก้ปัญหา เมื่อกลุ่มแสดงเสร็จแล้วก็ให้อีกกลุ่มแสดงบทบาทเดิมซ้ำ จะทำให้ค้นพบวิธีการแก้ปัญหาหลายวิธี จากนั้นก็นำมาอภิปรายสรุปเป็นวิธีการที่ดีที่สุด

6. การใช้วิธีการสะท้อนภาพ วิธีการนี้ใช้ในการแก้ปัญหาของกลุ่มเพื่อให้เจ้าของปัญหาเห็นว่าตนเองเป็นอย่างไร เช่นเมื่อปรากฏว่าในชั้นเรียนมีนักเรียนที่ชอบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว รังแกเพื่อนรบกวนชั้นเรียน ก็อาจจะกำหนดบทบาทให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งออกมาแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเหล่านั้น แล้วให้นักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งแสดงบทบาทหาวิธีการที่ช่วยให้เพื่อนผู้นั้นลดความก้าวร้าว

ทศนา เข้มมณี (2552, หน้า 359-360) ได้กล่าวถึงเทคนิคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการใช้วิธีสอน โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้คือ

1. การเตรียมการ ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะให้ชัดเจนและสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมติที่จะช่วยสนองวัตถุประสงค์นั้น สถานการณ์และบทบาทสมมติที่กำหนดขึ้นควรมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง ส่วนจะมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดขึ้นกับวัตถุประสงค์ ผู้สอนอาจใช้บทบาทสมมติแบบละคร ซึ่งจะกำหนดเรื่องราวให้แสดงแต่ไม่มีบทให้ผู้สวมบทบาทจะต้องขึ้นแสดงเอง หรืออาจใช้บทบาทสมมติแบบแก้ปัญหา ซึ่งจะกำหนดสถานการณ์ที่มีปัญหา

หรือความขัดแย้งให้และอาจให้ข้อมูลเพิ่มเติมมากบ้าง น้อยบ้าง ซึ่งผู้สวมบทบาทจะใช้ข้อมูลเหล่านั้นในการแสดงออกและแก้ปัญหาตามความคิดของตน

2. การเริ่มบทเรียนผู้สอนสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้หลายวิธี เช่น โยงประสบการณ์ใกล้ตัวผู้เรียน หรือประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนครั้งก่อน ๆ เข้าสู่เรื่องที่จะศึกษา หรืออาจใช้วิธีเล่าเรื่องราว หรือสถานการณ์สมมติที่เตรียมมาแล้วทั้งทำยเห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมแสดง และช่วยกันคิดแก้ปัญหา

3. การเลือกผู้แสดงควรเลือกให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการแสดง เช่น เลือกผู้แสดงที่มีลักษณะเหมาะสมกับบทบาท เพื่อช่วยให้การแสดงเป็นไปอย่างราบรื่น ตามวัตถุประสงค์ได้อย่างรวดเร็ว หรือเลือกผู้แสดงที่มีลักษณะตรงกันข้ามบทบาทที่กำหนดให้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ ได้ทดลองแสดงพฤติกรรมใหม่ ๆ และเกิดความเข้าใจในความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้ที่มีลักษณะต่างไปจากตนเอง หรืออาจให้ผู้เรียนอาสาสมัคร หรือเจาะจงเลือกคนใดคนหนึ่งด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการช่วยให้บุคคลนั้นเกิดการเรียนรู้ เมื่อได้ผู้แสดงแล้วควรใช้เวลาผู้แสดงเตรียมการแสดงโดยอาจให้ฝึกซ้อมบ้าง ตามความจำเป็น

4. การเตรียมตัวผู้สังเกตการณ์ หรือผู้ชม ผู้สอนควรเตรียมผู้ชม และทำความเข้าใจกับผู้ชมว่า การแสดงบทบาทสมมตินี้ จัดขึ้นมีจุดมุ่งที่ความสนุก แต่มุ่งจะให้เกิดการเรียนรู้ เป็นสำคัญ ดังนั้นจึงควรชมด้วยความสังเกต ผู้สอนควรให้คำแนะนำว่าควรสังเกตอะไร และควรบันทึกข้อมูลอย่างไรและผู้สอนอาจจัดทำแบบสังเกตการณ์ให้ผู้ชมใช้ในการสังเกตด้วยก็ได้

5. การแสดง ก่อนการแสดงอาจมีการจัดฉากการแสดงให้ดูสมจริง ฉากการแสดง อาจเป็นฉากง่าย ๆ หรืออาจจัดให้ดูสวยงาม แต่ไม่ควรจะใช้เวลามากและควรคำนึงถึงความประหยัดด้วย เมื่อทุกฝ่ายพร้อมแล้ว ผู้สอนให้เริ่มการแสดง และสังเกตการแสดง อย่างใกล้ชิด ไม่ควรมีการขัดการแสดงกลางคัน นอกจากกรณีที่มีปัญหา เมื่อการแสดงออกนอกทาง ผู้สอนอาจจำเป็นต้องให้คำแนะนำบ้าง เมื่อการแสดงดำเนินไปพอสมควรแล้ว ผู้สอนควรตัดบทยุติการแสดง ไม่ควรให้การแสดงยืดเยื้อ ยืนยอ จะทำให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย การตัดบทควรทำเมื่อเห็นว่าการแสดงได้ให้ข้อมูลแก่กลุ่มเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ หรือตัดบทเมื่อการแสดงยืดเยื้อ หรือเมื่อผู้ชมพอจะเดาได้ว่าเรื่องราวจะดำเนินต่อไปอย่างไร หรือในกรณีที่ผู้แสดงเกิดอารมณ์สะเทือนใจมากเกินไป จนแสดงต่อไปไม่ได้ ควรตัดบททันที

6. การวิเคราะห์หรืออภิปรายผลการแสดง ชั้นนี้เป็นขั้นสำคัญมาก เพราะเป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ เทคนิคที่จำเป็นสำหรับการอภิปราย ในช่วงนี้มีหลายประการ ที่สำคัญคือการสัมมนาความรู้สึกและความคิดของผู้แสดงและจดบันทึกไว้บนกระดานต่อจากนั้นจึงสัมมนาผู้ชมหรือผู้สังเกตการณ์ถึงข้อมูลที่สังเกตได้ ผู้สอนควรจดบันทึกข้อมูลเหล่านี้บนกระดาน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเห็นประเด็นในการอภิปราย และสรุปต่อจากนั้น จึงให้ทุกฝ่ายร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นและสรุปประเด็นการเรียนรู้

สิ่งสำคัญมากที่ผู้สอนพึงคำนึงในการอภิปรายก็คือ การให้ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติก็เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะใช้บทบาทเป็นเครื่องมือในการดึงความรู้สึกนึกคิด การรับรู้ เจตคติ หรืออคติต่าง ๆ ที่ซ่อนอยู่ในส่วนลึกของผู้แสดงออกมา เพื่อเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ ดังนั้นการอภิปรายจึงต้องมุ่งเน้น และอภิปรายในเรื่องของพฤติกรรมที่ผู้สวมบทบาทแสดงออกและความรู้สึกที่เป็นสาเหตุผลักดัน ให้เกิดการแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา การซักถาม จึงควรมุ่งประเด็นไปที่ว่าผู้แสดงได้แสดงพฤติกรรมอะไรบ้าง ทำไมจึงแสดงพฤติกรรมเช่นนั้น และพฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดผลอะไรตามมา การอภิปรายไม่ควรมุ่งประเด็นไปที่การแสดงของผู้สวมบทบาทว่าแสดงได้ดี – ไม่ดี เพียงใด เพราะนอกจากจะเป็นการอภิปรายที่ผิดวัตถุประสงค์แล้ว ยังอาจทำให้ผู้แสดงเสียความรู้สึกได้

ในกรณีที่การอภิปรายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและผู้เรียนเสนอแนะแนวคิดและแนวทางอื่น ๆ เพิ่มเติมแตกต่างไปจากที่ผู้สวมบทบาทแสดง ผู้สอนอาจให้มีการแสดงและการอภิปรายเพิ่มเติม และสรุปทบทวนอีกครั้งหนึ่ง

จากการศึกษาเทคนิคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการใช้การสอนโดยใช้บทบาทสมมติให้มีประสิทธิภาพนั้นพอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. การเตรียมการ ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะให้ชัดเจน และสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมติ เพื่อสนองวัตถุประสงค์
2. การเริ่มบทเรียน ผู้สอนสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนโดยโยงประสบการณ์ใกล้ตัวผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากคิด อยากติดตาม หรือชี้แจงให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมแสดง และช่วยคิดแก้ปัญหา
3. การเลือกผู้แสดง ควรเลือกให้สอดคล้องกับจุดหมายของการแสดง มีลักษณะเหมาะสมกับบท และให้เวลาในการเตรียมการแสดงโดยอาจฝึกซ้อมบ้าง ตามความจำเป็น
4. การเตรียมผู้สังเกตการณ์ หรือผู้ชมเป็นการชมด้วยการสังเกต ผู้สอนควรให้คำแนะนำว่า ควรสังเกตอะไร และควรบันทึกข้อมูลอย่างไร และผู้สอนอาจจัดทำแบบสังเกตการณ์ให้ผู้ชมใช้ในการสังเกต
5. การแสดงมีการจัดฉากง่าย ๆ ดูสวยงาม เมื่อพร้อมแล้วให้เริ่มการแสดง และสังเกตการแสดงอย่างใกล้ชิดไม่ควรมีการขัดการแสดงกลางคัน ไม่แสดงยืดเยื้อ จะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย การแสดงให้ได้ข้อมูลแก่กลุ่มเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์ อภิปราย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตรงตามจุดประสงค์
6. การวิเคราะห์ อภิปรายผลการแสดงเป็นที่สำคัญมาก เพราะเป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ชัดเจนตามจุดประสงค์ โดยใช้เทคนิค สัมภาษณ์ความรู้สึก และความคิดของผู้แสดง และจดบันทึกไว้ ต่อจากนั้นสัมภาษณ์ผู้ชม หรือผู้สังเกตแล้วจดไว้ หลังจากนั้นให้ร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็น สรุปประเด็นการเรียนรู้ ในการอภิปรายมุ่งเน้นพฤติกรรมว่า

แสดงพฤติกรรมอะไรบ้าง ทำไมจึงต้องแสดงพฤติกรรมเช่นนั้น และพฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดผลอะไรตามมา

6. ข้อดีและข้อจำกัดวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

ทศนา ขมมณี (2552, หน้า 361) ได้กล่าวถึงข้อดีและข้อจำกัดวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ ไว้ดังนี้

1. ข้อดี

1.1 เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้อื่น ได้เรียนรู้และพฤติกรรมของผู้อื่น ได้เรียนรู้การเอาใจเขามาใส่ใจเรา เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง

1.2 เป็นวิธีสอนที่ช่วยพัฒนาทักษะในการเผชิญสถานการณ์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา

1.3 เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้การเรียนการสอนมีความใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริง

1.4 เป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน และการเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียน เพราะข้อมูลมาจากผู้เรียนโดยตรง

2. ข้อจำกัด

2.1 เป็นวิธีสอนที่ใช้เวลามากพอสมควร

2.2 เป็นวิธีสอนที่ต้องอาศัยการเตรียมการและการจัดการอย่างรัดกุม หากจัดการไม่ดีพอ อาจเกิดความยุ่งยากสับสนขึ้นได้

2.3 เป็นวิธีสอนที่ต้องอาศัยความไวในการรับรู้ (Sensitivity) ของผู้สอน หากผู้สอนขาดคุณสมบัตินี้ไม่รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนบางคน และไม่ได้แก้ปัญหาแต่ต้นอาจเกิดเป็นปัญหาต่อเนื่องไปได้

2.4 เป็นการสอนที่ต้องอาศัยความสามารถของครูในการแก้ปัญหาเนื่องจากการแสดงของผู้เรียนอาจไม่เป็นไปตามความคาดหวังของผู้สอน ผู้สอนจะต้องสามารถแก้ปัญหาหรือปรับสถานการณ์และประเด็นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทบาทสมมตินั้น มีทั้งข้อดีข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้ บทบาทสมมติเป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้อื่น ได้เรียนรู้การเอาใจเขามาใส่ใจเรา เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง เมื่อผู้เรียนมีความเข้าใจและมีการเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมจึงสามารถพัฒนาทักษะในการเผชิญสถานการณ์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา ถือว่าเป็นการสอนที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง และยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมาก ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน การเรียนรู้มีความหมาย เพราะข้อมูล

มาจากผู้เรียนโดยตรง ส่วนข้อจำกัดนั้นเป็นวิธีสอนที่ใช้เวลามากพอสมควร ต้องมีการเตรียมการอย่างดี และอาศัยความไวในการรับรู้ของผู้สอน และความสามารถในการแก้ปัญหา

จากการศึกษาเรื่องการสอนโดยใช้บทบาทสมมติมาพอจะสรุปได้ว่าครูเป็นผู้จัดสถานการณ์หรือเรื่องราว จัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนด ไม่มีการกำหนดเวลาตายตัวควรเป็นเรื่องสั้น ๆ เป็นเรื่องที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากอภิปราย ใช้สอนติดต่อกัน จะเตรียมบทไว้พร้อม คือแสดงตามบทบาทบ้างคิดเองบ้าง แต่ต้องตรงเนื้อหา หรือจะไม่มีบทเตรียมไว้ไม่ต้องฝึกซ้อมมาก่อน ออกมาแสดงได้ทันที โดยแสดงตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ผู้สอนและผู้เรียนมีการนำเสนอสถานการณ์ และบทบาทสมมติ เลือกผู้แสดงผู้สอน เตรียมสังเกตการณ์ ผู้เรียนแสดงบทบาทและสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้แสดง สรุปการเรียนรู้ ผู้สอนประเมินผล การเรียนรู้

วิธีสอนปกติ

1. ความหมายวิธีสอนปกติ

วิธีสอนปกติเป็นวิธีสอนแบบหนึ่งที่นักวิชาการกล่าวถึงความหมาย ไว้ดังนี้

ยุพิน พิพิธกุล (2530, หน้า 52) ได้ให้ความหมายของการสอนแบบปกติไว้ว่า การสอนแบบปกติเป็นวิธีการสอนแบบอธิบายและแสดงเหตุผล เป็นวิธีการสอนที่ผู้สอนเป็นผู้บอกให้ผู้เรียนคิดตาม เมื่อผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องใด ผู้สอนก็จะอธิบายและแสดงเหตุผลในขณะที่ผู้สอนอธิบายนั้น ผู้สอนจะพยายามวิเคราะห์ ดีความ ชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจ แล้วผู้สอนก็สรุปด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเป็นผู้ฟังเป็นส่วนใหญ่ กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้สอนเป็นสำคัญ ผู้เรียนไม่ค่อยมีโอกาสร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากนัก นอกจากตอบคำถามของผู้สอนและซักถามเรื่องที่ยังไม่เข้าใจเท่านั้น

วีระพันธ์ สิทธิพงษ์ (2540, หน้า 228) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบปกติเป็นการสอนที่จัดขึ้นในสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นการดำเนินการสอนตามหลักสูตรรายวิชาที่สถาบันศึกษากำหนดไว้เพื่อใช้สอนแต่ละวิชาและเพื่อให้ทราบถึงโครงร่างของวิชาที่แบ่งย่อยเป็นหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย วัตถุประสงค์ทางการศึกษาของแต่ละหัวข้อใหญ่ และหัวข้อย่อย วิธีการสอน และวิธีการประเมิน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของวิธีสอนแบบปกติ หรือวิธีสอนโดยการบรรยายไว้ว่า เป็นวิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยการพูด บอก เล่า อธิบาย สิ่งที่ต้องการสอนให้นักเรียน โดยที่นักเรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย เพียงแต่ฟัง จดบันทึก หรือซักถามบางครั้ง แล้วประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

วราพร ขาวบริสุทธิ์ (2542, หน้า 13) ให้ความหมายการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เป็นการจัดการเรียนการสอน โดยมีการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้คือ ขั้นนำ เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ และความพร้อมที่จะเชื่อมโยงเข้าสู่การเรียนการสอน เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยผู้สอนจะสอนและแนะนำการสอนและให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด ขั้นสรุป ผู้สอนและผู้เรียนทั้งชั้นเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญเพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนมากขึ้น และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ และขั้นการวัดการประเมินผลผู้สอนให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบ

เสาวนีย์ คำรงโรจน์สกุล (2544, หน้า 7) กล่าวถึงวิธีสอนแบบปกติไว้ว่า เป็นการสอนที่ครูนิยมใช้กันทั่วไป ได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย การซักถาม การจดบันทึก และ การทำแบบฝึกหัด

บุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 41) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบปกติ บางครั้งอาจเรียกได้ว่าวิธีสอนแบบบรรยาย ซึ่งเป็นการสอนที่อาศัยความสามารถของผู้สอนในการเรียบเรียงเนื้อหาสาระและการใช้เทคนิคการถ่ายทอดเนื้อหาสาระให้น่าสนใจ

จากความหมายของวิธีสอนปกติ หรือการจัดการเรียนรู้แบบปกติ สามารถสรุปได้ว่า เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่สถาบันกำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ ส่วนกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นสรุป และขั้นวัดผลประเมินผล วิธีสอนปกติมักจะใช้วิธีสอนแบบบรรยาย หรือวิธีสอนแบบสาธิต

2. ลักษณะของวิธีสอนปกติ

การจัดการเรียนรู้วิธีสอนปกติ เป็นการเรียนรู้ที่ยึดแนวการเรียนรู้ที่โรงเรียนใช้จัดการเรียนรู้อยู่เป็นประจำ มีลักษณะดังต่อไปนี้ (น้ำทิพย์ พรหมชัย, 2547, หน้า 27)

1. การเรียนการสอนยึดตามหลักสูตร โดยใช้เนื้อหาเป็นหลัก
2. กำหนดเวลาเรียนแน่ชัด ใช้เวลาเรียนพร้อม ๆ กันทั้งกลุ่ม
3. เน้นการตอบสนองความต้องการของกลุ่ม
4. ใช้ตำรา แบบฝึกหัดเป็นอุปกรณ์สำคัญในการสอน
5. จำกัดขอบเขตการเรียนรู้
6. สอนโดยบรรยายหรือสาธิตเป็นหลัก
7. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างกว้าง ๆ
8. เกณฑ์การวัดขึ้นอยู่กับบุคคล
9. การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนจะแยกออกจากการสอน และเกิดขึ้นเกือบตลอดเวลาในช่วงของการทดสอบ
10. ยึดคะแนนสอบเป็นหลัก

สรุปได้ว่า ลักษณะของวิธีสอนปกติ เน้นการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดการเรียนการสอน อยู่ประจำ โดยยึดตามหลักสูตร กำหนดเวลาเรียนแน่ชัด ใช้ตำรา แบบฝึกหัด เป็นอุปกรณ์สำคัญ ในการสอน สอนโดยบรรยายหรือสาธิต การประเมินผลการเรียนรู้ยึดคะแนนเป็นหลัก

3. ขั้นตอนของวิธีสอนปกติ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 97-99) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสอนปกติหรือการสอน แบบบรรยาย ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการสอน ประกอบด้วย

1.1 วินิจฉัยนักเรียนโดยพิจารณาถึงพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์เดิม ความสามารถ ของนักเรียน อาจใช้วิธีพูดคุยซักถาม หรือใช้แบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อประโยชน์ในการเตรียม เนื้อหาและวิธีการสอน

1.2 เตรียมเนื้อหาโดยพิจารณาถึงความละเอียดลึกซึ้ง มากน้อย และระดับ เนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลาลักษณะของนักเรียน

1.3 เตรียมคำถามเพื่อใช้ถามนักเรียนในระหว่างบรรยาย จะช่วยให้นักเรียน ตื่นตัวและสนใจได้ดี

1.4 เตรียมสื่อการเรียนการสอน โดยเตรียมสื่อให้พร้อมอยู่ในสภาพใช้การได้ดี

1.5 เตรียมการวัดผลและประเมินอาจทำเป็นแบบทดสอบหลังการเรียนทันที เป็นแบบฝึกหัดหรือถามคำถาม

2. ขั้นสอน ประกอบด้วย

2.1 ช้่นนำ เป็นการซักถามพูดคุยกับนักเรียน เพื่อเตรียมความพร้อม ก่อนเรียนหรือทบทวนการบรรยายในครั้งก่อนเพื่อเชื่อมโยงกับเรื่องใหม่

2.2 ช้่นอธิบาย เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้ให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาที่เรียน

3. ขั้นติดตามผล ประกอบด้วย การประเมินผลนักเรียนและประเมินผลผู้สอน

สุกัญญา กัตัญญู (2542, หน้า 55) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบปกติสามารถ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ช้่นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการเตรียมนักเรียนให้พร้อมที่จะเรียน โดยครูกระตุ้น ให้นักเรียนเกิดความสนใจด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทายปัญหา การซักถาม การทบทวน บทเรียน

2. ช้่นสอน เป็นการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ครูเสนอบทเรียนใหม่โดยการสนทนา ซักถาม แล้วให้นักเรียนศึกษา เนื้อหาในบทเรียนหรือเนื้อหาเสริมบทเรียน หลังจากนั้นร่วมกันอภิปรายในกลุ่ม ปฏิบัติกิจกรรม ต่าง ๆ ตามที่กำหนดในแผนการจัดการเรียนรู้ เช่น ดำเนินการทดลอง เป็นต้น

3. **ขั้นสรุป** เป็นการสรุปเนื้อหาสาระและความคิดรวบยอดของบทเรียน โดยครูเลือกใช้กิจกรรมการสรุปในลักษณะต่าง ๆ เช่น ให้นักเรียนรายงานผลการทดลองหน้าชั้นเรียน ครูและนักศึกษาช่วยกันอภิปราย ร่วมกันสังเกตการณ์ตอบคำถาม การให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

สุคนธ์ กสินธพานนท์, และพรพรรณ กิตติสารศักดิ์ (2547, หน้า 2-3) ได้กล่าวถึงการจัด การเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีขั้นตอนวิธีสอนปกติดังนี้

1. **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** คือ การเตรียมความพร้อมก่อนการเรียน เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนให้นักเรียนมีความพร้อมในการเฝ้าความสนใจ
2. **ขั้นดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้** คือ แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ และสอนเนื้อหา โดยให้นักเรียนเข้ากลุ่มปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน
3. **ขั้นสรุป** คือ การที่นักเรียนและครูร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันตั้งแต่ต้นจนจบ

สรุปได้ว่า ขั้นตอนวิธีสอนปกติหรือวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ เป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ ซึ่งมักจะประกอบด้วย ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน และขั้นสรุป วิธีสอนปกติส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีสอนแบบบรรยาย หรือวิธีสอนแบบสาธิต แล้วแต่ลักษณะรายวิชาที่สถานศึกษากำหนด สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้แบบวิธีสอนปกติ โดยกำหนดขั้นตอนไว้ดังนี้ 1) **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** : เป็นการเรียนผู้เรียนให้พร้อม 2) **ขั้นกิจกรรมการเรียนรู้** : เป็นการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยวิธีต่าง ๆ 3) **ขั้นสรุป** : เป็นการสรุปเนื้อหาของบทเรียนเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอด 4) **ขั้นวัดผลประเมินผล**

4. **ข้อดีและข้อเสียของวิธีสอนปกติ**

วิธีสอนปกติมีทั้งข้อดีและข้อเสียนักวิชาการทางการศึกษากล่าวถึง ดังนี้

ข้อดี

พระมหาธงสุวรรณ วรสิงห์ (2548, หน้า 30) กล่าวถึงข้อดีตามแนวคิดของ สุพิน บุญชูวงศ์ ไว้ดังนี้

1. สอนได้รวดเร็ว เนื่องจากครูเป็นฝ่ายพูดบรรยายเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงสามารถบรรยายข้อเท็จจริงต่าง ๆ
2. ใช้สอนนักเรียนได้ไม่จำกัดจำนวน ใช้สอนตั้งแต่กลุ่มเล็กจนถึงกลุ่มใหญ่
3. เหมาะสำหรับเนื้อหาที่ยากทำให้ง่ายขึ้น ง่ายแก่การเข้าใจ
4. ส่งเสริมทักษะการย่อและเขียน

ข้อเสีย

สมคิด อิศระวัฒน์ (2543, หน้า 134) กล่าวถึงข้อเสียไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้เกิดขึ้นได้น้อย เพราะการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นแบบผิวเผิน ผู้เรียนไม่มีโอกาสในการแสดงออก บทบาทคือผู้นั่งฟัง หากผู้สอนไม่มีความสามารถในการถ่ายทอด ใช้เสียงในระดับเดียวกัน ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ง่วงนอน และเกิดความไม่สนใจ

พระมหาชงสววรรค์ วรสิงห์ (2548, หน้า 30) กล่าวถึงข้อเสียวิธีสอนแบบปกติ ตามแนวคิดของ ผกา สัตยธรรม ไว้ดังนี้

1. เป็นการถ่ายทอดความรู้จากอาจารย์ผู้บรรยายแต่ฝ่ายเดียวเป็นส่วนใหญ การแสดงความคิดเห็นหรือการตอบสนองการบรรยาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดการคิดและการเรียนรู้มีบ้างเป็นส่วนน้อย

2. แม้จะมีการใช้สื่อการสอนที่ดี มีผู้บรรยายที่ดี แต่บางลักษณะวิชาต้องการทักษะในเชิงปฏิบัติการจากการสอนและการเรียน

สรุปได้ว่า วิธีสอนปกติหรือวิธีสอนแบบปกติ ถือเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นในการเรียนการสอน ข้อดีของวิธีสอนปกติ สะดวกในการนำมาใช้สอนเพราะผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีภาระในการเตรียมเนื้อเรื่อง สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ มากมายนัก จะสอนได้รวดเร็ว ไม่จำกัดจำนวนนักเรียน และส่งเสริมการเขียน ส่วนข้อเสียของวิธีสอนปกติ เป็นการถ่ายทอดความรู้โดยการบรรยายแต่ฝ่ายเดียว ความคงทนในการเรียนมีน้อย ผู้เรียนไม่ค่อยมีโอกาสแสดงออก ทำให้ผู้เรียนเบื่อง่าย ไม่สนุกสนานในการเรียน และเกิดไม่สนใจเรียน ทำให้มีผลต่อการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวทางการเรียนการสอนของครู และการเรียนรู้ของนักเรียน นักการศึกษาหลายท่านได้หาแนวทางต่าง ๆ เพื่อที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน และพัฒนาศักยภาพของนักเรียนที่มีอยู่ให้ประสบความสำเร็จทางการเรียนให้สูงที่สุด ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งจากการศึกษา พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับวิธีการสอนและเทคนิคการสอนของครู

1. ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกิดจากการพัฒนาการทางสมองในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนที่ได้เรียนรู้มาจากประสบการณ์ซึ่งมีทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมมาไว้ดังนี้

ภพ เลหาไพบูลย์ (2542, หน้า 329) ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ได้จากที่ไม่เคยกระทำได้หรือ กระทำน้อยก่อนที่จะมีการเรียนการสอน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่วัดได้

พิชิต ฤทธิ์จรรยา (2545, หน้า 37) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง พฤติกรรมด้านความสามารถทางสติปัญญาของบุคคลเป็นสมรรถภาพทางด้านสมอง หรือสติปัญญาของบุคคลในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

รัตนาวรรณ ธนานุรักษ์ (2547, หน้า 33) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็น คุณลักษณะความสามารถของบุคคลที่พัฒนางอกงามขึ้น อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน การฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถทางสมอง ความรู้ ทักษะ ความรู้สึก และค่านิยม ต่าง ๆ

ศิริชัย กาญจนวาสี (2548, หน้า 162) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรียนรู้ตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า อันเกิดจากกระบวนการเรียน การสอนในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่ผ่านมา

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ ความสามารถทางสติปัญญาของบุคคลที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากการเรียนการสอน การฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถทางสมองด้าน 1) ความรู้ 2) ความจำ 3) การนำไปใช้ 4) การวิเคราะห์ 5) การสังเคราะห์ 6) การประเมินค่า

2. แนวคิดทฤษฎีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สมบูรณ์ ชิตพงษ์, และคนอื่น ๆ (2540, หน้า 6-7) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมตาม จุดมุ่งหมายทางการศึกษาตามแนวคิดของบลูมและคณะ (Bloom and other) จำแนกได้ 3 ด้าน คือ

1. ด้านพุทธิพิสัยหรือด้านสติปัญญา (cognitive domain) เป็นพฤติกรรมทางสมอง ในด้านความรู้และความคิด (thinking) เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความถนัด เช่าวปัญญา
2. ด้านจิตพิสัย (affective domain) เป็นลักษณะของความรู้สึก (feeling) เช่น ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม รวมทั้งคุณธรรมทั้งหลาย
3. ด้านทักษะพิสัย (psychomotor domain) เป็นการปฏิบัติหรือกระทำ (doing) ในสิ่งต่าง ๆ

สำหรับความสามารถด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นพฤติกรรมที่สะท้อน ความสามารถที่ต้องการวัดในด้านพุทธิพิสัย ซึ่งเป็นความสามารถของสมองในการรู้และการคิด หรือด้านสติปัญญา ซึ่งแยกได้ 6 ชั้นใหญ่ ๆ คือ

1. ความรู้ความจำ (memory) เป็นความสามารถในการทรงไว้ รักษาไว้ซึ่ง ประมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตที่รับรู้มา

2. ความเข้าใจ (comprehension) เป็นความสามารถในการแปลความ ตีความ และขยายความในเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตที่ต้องประสบ
3. การนำไปใช้ (application) เป็นความสามารถที่จะนำประสบการณ์ที่ได้รับมา ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาใหม่
4. การวิเคราะห์ (analysis) เป็นความสามารถในการจับใจความสำคัญและหาความสัมพันธ์และหลักการของสิ่งของ เรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
5. การสังเคราะห์ (synthesis) เป็นความสามารถในการคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ เรื่องราวต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่โดยใช้สิ่งเดิมมาดัดแปลงและปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพดีกว่าแต่ก่อน
6. การประเมินค่า (evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินใจ ตีราคา และลงข้อสรุปในเรื่องราวต่าง ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 46-47) กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น จะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลายด้วยตนเอง ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่

1. ทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม (humanism) มีความเชื่อพื้นฐานว่ามนุษย์ทุกคนนั้นมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และมีแนวโน้มที่จะขวนขวายเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีแรงจูงใจภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกเป็นปัจจัยสนับสนุน ดังนั้น ผู้เรียนจะเรียนได้ดีหากมีส่วนร่วมในการเรียน มีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีโอกาสนำประสบการณ์ของคนมาใช้ในการเรียนรู้สิ่งใหม่
2. ทฤษฎีการสร้างความรู้ (constructivism) เชื่อว่า ความรู้เป็นสิ่งที่ผู้เรียนแต่ละคนสร้างขึ้นด้วยตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ กันโดยอาศัยประสบการณ์เดิม โครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่และแรงจูงใจภายในตนเอง ดังนั้น การยอมรับความคิดเห็นและการเป็นตัวของตัวเองของผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการลองใช้แนวคิดและวิธีการต่าง ๆ ในการเรียนรู้ ทดสอบความรู้ที่ได้รับและหาข้อสรุป รวมทั้งการให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมของตนมาช่วยในการเรียนรู้จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี และผู้เรียนจะได้เครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีพ
3. แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participation learning) เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ขึ้นมาจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน รวมทั้งเน้นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติหรือกระทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่นำไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำประสบการณ์ของตนมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้และให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ซึ่งกันและกันช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือการสร้างองค์ความรู้จากกระบวนการต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์เดิม และการเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดการเรียนรู้

สรุปได้ว่าแนวคิดทฤษฎีในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดด้านพุทธิพิสัยหรือด้านสติปัญญา ซึ่งเป็นพฤติกรรมความสามารถทางสมองในด้านความรู้ ความคิด ที่สามารถทำให้เกิดกับนักเรียนได้ด้วยกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและครู ซึ่งสามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบ หรือเครื่องมืออื่น ๆ ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้กำหนดความสามารถในการเรียนรู้ 6 ด้าน คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ เป็นการวัดความสามารถด้านความรู้สำหรับการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า เป็นการวัดความสามารถด้านความคิดของผู้เรียน

3. จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสติปัญญาหรือเรียกว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ภัทรา นิคมมานนท์ (2543, หน้า 67-75) ได้จำแนกความสามารถออกเป็น 6 ระดับ จากความสามารถขั้นต่ำไปสูง ได้แก่

1. ความจำ คือ การระลึกได้ถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์มาก่อนจะโดยวิธีใดก็ตาม เช่น จากการเรียนในห้องเรียน ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ เป็นต้น พฤติกรรมด้านความรู้ยังจำแนกได้อีก 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ความรู้เฉพาะเรื่อง ความรู้ในการดำเนินการ และความรู้รวบยอด
2. ความเข้าใจ คือ ความสามารถตั้งแต่นั้นนี้ถึงขั้นประเมินผล ถือว่าเป็นความสามารถขั้นสติปัญญา ซึ่งเป็นผลเอาความรู้จากประสบการณ์ในขั้นความรู้ ความจำมาผสานจนกลายเป็นความรู้ชนิดใหม่ โดยมี 3 ลักษณะ คือ การแปลความ การตีความ และการขยายความ
3. การนำไปใช้ คือ ความสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องที่เรียนรู้มาแล้วไปแก้ปัญหาที่แปลกใหม่ หรือสถานการณ์ใหม่ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน
4. การวิเคราะห์ คือ ความสามารถแยกแยะเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ได้ ทำให้สามารถมองเห็นความสัมพันธ์กันได้อย่างชัดเจน สามารถค้นหาความจริงต่าง ๆ ที่ซ่อนแฝงในเรื่องนั้น ๆ ได้การวิเคราะห์มี 2 ลักษณะ ได้แก่ การวิเคราะห์ความสำคัญและวิเคราะห์ความสัมพันธ์
5. การสังเคราะห์ คือ ความสามารถนำองค์ประกอบย่อย ๆ ต่าง ๆ ตั้งแต่ 2 สิ่งขึ้นไป มารวมเป็นเรื่องราวเดียวกัน เพื่อให้เห็นโครงสร้างที่ชัดเจนซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่แปลกใหม่มีค่า การสังเคราะห์มี 3 ประเภท คือ การสังเคราะห์ข้อความ การสังเคราะห์แผนงาน และการสังเคราะห์ความสัมพันธ์
6. การประเมินค่า คือ ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าของเนื้อหาและวิธีการต่าง ๆ โดยสรุปอย่างมีหลักเกณฑ์ว่าเหมาะสม มีคุณค่า ดี เลว การประเมินค่าต้องอาศัย

เกณฑ์ประกอบการตัดสินใจ มี 2 ลักษณะ คือ การตัดสินใจโดยอาศัยข้อเท็จจริง และการตัดสินใจโดยอาศัยเกณฑ์ภายนอก เป็นเกณฑ์ที่ไม่ได้ปรากฏตามเนื้อเรื่องนั้น ๆ

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงทางด้านพุทธิพิสัย เป็นการวัดความรู้ทางสติปัญญาที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ ความสามารถ 6 ระดับ คือ วัดความจำ วัดความเข้าใจ ระดับการนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

4. ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ลักษณะหรือรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนผู้สอนจะนิยมใช้รูปแบบในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมี 3 รูปแบบ (รวีวรรณ ศรีครามครัน, 2545, หน้า 242-245)

1. ประเมินผลเพื่อวินิจฉัย ผู้สอนนิยมใช้ก่อนสอน เพื่อประเมินและวินิจฉัยความสามารถของผู้เรียน ความสนใจ ทศนคติ ความคิดเห็น หรือทักษะของผู้เรียน จุดประสงค์การประเมินในลักษณะนี้ เป็นการพิจารณาระดับความสามารถของผู้เรียนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง รูปแบบง่าย ๆ ได้แก่ แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบมาตรฐาน แบบทดสอบโดยทั่ว ๆ ไป ที่ครูสร้างขึ้น

2. ประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ความสามารถทักษะของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอนในส่วนย่อย ๆ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนได้ทราบผลการประเมินเพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาผลของความก้าวหน้าในการเรียนรู้ และอีกจุดประสงค์หนึ่งเพื่อให้ผู้สอนปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาความสนใจและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน

3. ประเมินผลรวมเมื่อสิ้นสุดการเรียน เป็นการประเมินผลเพื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียน ด้านความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาวิชา ทักษะ ความสามารถในด้านต่าง ๆ โดยให้ทำแบบทดสอบ การเขียนคำตอบ เป็นการพิจารณาขั้นสุดท้าย รวมทั้งการใช้แบบทดสอบมาตรฐานสำหรับการให้คะแนน เมื่อพิจารณาระดับความสามารถ เป็นการประเมินเพียงครั้งเดียว สามารถใช้ผลของการประเมิน เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอน วิเคราะห์แบบทดสอบที่ใช้ว่ามีค่าความยากง่าย เหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ รวมถึงการพิจารณาผลสำเร็จในการสอนของผู้สอนด้วย

การพิจารณาแบบทดสอบที่ดี จะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. มีความเที่ยงตรง แบบทดสอบไม่ว่าลักษณะใดก็ตาม ต้องสร้างแบบทดสอบให้มีความเที่ยงตรงสูง และสามารถใช้แบบทดสอบความสามารถในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ โดยเฉพาะตรงตามวัตถุประสงค์การวัด ถ้าแบบทดสอบใดวัดความสามารถของผู้เรียนได้หลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกัน เป็นแบบทดสอบที่ไม่มีความเที่ยงตรง

2. มีความเชื่อมั่น แบบทดสอบที่มีความเชื่อมั่นสูง จะมีความเที่ยงตรงได้เมื่อนำแบบทดสอบไปใช้ทดสอบบุคคลกลุ่มเดียวกัน ในต่างวาระและโอกาสซึ่งในช่วงระยะเวลาที่ต่างกัน และโอกาสต่างกัน แต่ไม่มีความรู้เพิ่มเติม แสดงว่าแบบทดสอบนั้นไม่มีความเชื่อมั่น

3. เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ หมายถึง แบบทดสอบนั้นมีความเหมาะสมหลายด้าน เช่น ความยาก-ง่าย จำนวนข้อสอบ การให้คะแนน เวลาที่ใช้เหมาะสม

4. มีอำนาจจำแนก แบบทดสอบที่ดีจะต้องสามารถจำแนกผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันให้อยู่ในกลุ่มที่มีระดับความรู้ใกล้เคียงกันได้ คือ ผู้เรียนดีจะอยู่ในกลุ่มผู้เรียนดี ผู้เรียนอ่อนจะอยู่ในกลุ่มผู้เรียนอ่อน จะเรียกได้ว่าแบบทดสอบนั้นมีอำนาจจำแนกสูง

สรุปได้ว่า ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีหลายชนิด ซึ่งแต่ละชนิดจะต้องเลือกใช้ให้ถูกต้องตามความต้องการ และความเหมาะสมของวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้วางไว้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์จะมีประสิทธิภาพได้นั้นต้องผ่านการทดลองใช้ และผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญว่าตรงตามเนื้อหาที่ต้องการวัดหรือไม่ โดยการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรง ค่าความเชื่อมั่น และค่าอำนาจจำแนก สามารถนำไปใช้ได้จริง

5. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ครูจะต้องมีการวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ซึ่งวิธีการวัดผลและเครื่องมือในการวัดผลมีหลายชนิด ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ว่า

สมบูรณ์ ดันยะ (2545, หน้า 143) ได้กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง แบบทดสอบที่ใช้สำหรับวัดพฤติกรรมทางสมองของผู้เรียนที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องที่เรียนรู้อแล้วหรือได้รับการฝึกอบรมมาแล้วอย่างน้อยเพียงใด

พิสนุ ฟองศรี (2549, หน้า 241) ได้กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (achievement test) ไม่ว่าจะสร้างขึ้นเพื่อการประเมิน การวิจัย หรือเพื่อการเรียนการสอน การคัดเลือก ฯลฯ เพื่อวัดระดับความรู้ของนักเรียนว่าอยู่ในระดับใด แบบวัดผลสัมฤทธิ์จะเป็นที่นิยมกันมากซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แบบ

1. แบบสอบมาตรฐาน (standardize test) เป็นแบบสอบที่ผ่านการทดลองใช้และพัฒนามาจนมีคุณสมบัติต่าง ๆ ตามมาตรฐาน ส่วนใหญ่จะเป็นแบบสอบที่ใช้ในระดับชาติ ของหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง และต้องใช้สอบกับคนเป็นจำนวนมาก

2. แบบสอบที่ครูสร้าง (teacher-made test) เป็นแบบสอบที่ครูสร้างขึ้นสอบถามรายวิชาที่สอนตามสถานบันการศึกษาต่าง ๆ

กรอนลันด์ (Gronlund, 1993, pp.8-11) ได้กล่าวว่า ในการสร้างแบบทดสอบจะมีคุณภาพได้นั้นจะต้องอาศัยหลักการสร้างที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ต้องนิยามพฤติกรรมหรือผลการเรียนรู้ที่ต้องการจะวัดให้ชัดเจนโดยกำหนดในรูปแบบของจุดประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียนด้วยคำที่เฉพาะเจาะจงสามารถวัดและสังเกตได้

2. ควรสร้างแบบทดสอบให้ครอบคลุมผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ทั้งหมด ทั้งในระดับความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้และระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น

3. แบบทดสอบที่สร้างขึ้นควรจะวัดพฤติกรรมหรือผลการเรียนรู้ที่เป็นตัวแทนของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยต้องกำหนดตัวชี้วัด และขอบเขตของผลการเรียนรู้ที่จะวัดแล้วจึงเขียนข้อสอบตามตัวชี้วัดจากของเขตที่กำหนดไว้

4. แบบทดสอบที่สร้างขึ้น ควรประกอบด้วยข้อสอบชนิดต่าง ๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับการวัดพฤติกรรมหรือผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้มากที่สุด

5. ควรสร้างแบบทดสอบโดยคำนึงถึงแผน หรือวัตถุประสงค์ของการนำผลการทดสอบไปใช้ประโยชน์ จะได้เขียนข้อสอบให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และให้ทันใช้ตามแผนที่กำหนดไว้ เช่น การใช้แบบทดสอบก่อนการเรียนการสอน สำหรับตรวจสอบพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนเพื่อการสอนซ่อมเสริม และการใช้แบบทดสอบหลังการเรียนการสอน เพื่อตัดสินผลการเรียน

6. แบบทดสอบที่สร้างขึ้นต้องทำให้การตรวจคะแนนไม่คลาดเคลื่อนจากการวัด จากการศึกษาข้อมูลการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่าการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เหมาะสมควรสร้างให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ตามแผนที่กำหนดไว้ การสร้างข้อสอบที่มีคุณภาพนั้นจะต้องวัดความสามารถของนักเรียนทั้งด้านความรู้ ความจำ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า วิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เป็นการวัดทางด้านความรู้ที่เกิดจากสติปัญญา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะเลือกแบบทดสอบที่เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบหลายตัวเลือก มีทั้งคำตอบที่ถูกต้องและผิด ที่มีตัวเลือก 4 ตัวเลือก ต่อหนึ่งคำถาม ตัวเลือกจะมีลักษณะเป็น ก ข ค ง ตามลำดับ

เจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้

การที่นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงหรือต่ำนั้นนอกจากการสอนของครูแล้วยังมีองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอีกอย่างหนึ่งก็คือ เจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้

1. ความหมายของเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้

เจตคติ (attitude) เป็นนามธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ในสังคม หรือการเรียนรู้บุคคล ตลอดจนเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นความรู้สึกของบุคคลที่จะแสดงออกในโอกาสต่อไป มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้กล่าวถึงความหมายของเจตคติหรือเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

อัชมา สิงห์แก้วสืบ (2538, หน้า 19) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ท่าทีความรู้สึกของคน ซึ่งเป็นอำนาจหรือแรงขับอย่างหนึ่งที่แฝงอยู่ในจิตใจมนุษย์และพร้อมที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

บุญธรรม กิจปริดาปริสุทธิ (2542, หน้า 118) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง กริยาทำที่รวม ๆ ของบุคคลที่เกิดจากความโน้มเอียงของจิตใจและแสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยแสดงออกในทางสนับสนุน มีความรู้เห็นดีเห็นชอบต่อสิ่งเรานั้นหรือแสดงออกในทางต่อต้าน ซึ่งมีความรู้สึกไม่เห็นชอบต่อสิ่งเรานั้น

สันติสุข ไชยมงคล (2542, หน้า 14) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกและการแสดงการกระทำหรือมีแนวโน้มที่จะแสดงการกระทำออกมาของบุคคลที่มีต่อเฉพาะบุคคลสิ่งของ เฉพาะสถานการณ์ซึ่งมักมีลักษณะทางบวก (positive) คือ ความพอใจ ยินดีปฏิบัติกับลักษณะทางลบ (negative) คือ ความไม่พอใจ ขัดแย้ง ไม่ร่วมมือ และลักษณะแบบกลาง ๆ คือ รู้สึกเฉย ๆ ไม่มีปฏิกริยาใด ๆ

ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 52) กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึกของคนเราจะรู้สึกได้ก็ต่อเมื่อประสาทของเราได้สัมผัสกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งก่อน นั่นคือรับรู้สิ่งนั้นก่อนนั่นเอง ถ้าจิตเราเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกตั้งแต่ต้น ๆ จนถึงขั้นสูง คือเกิดความสนใจ ความซาบซึ้งพอใจ และเจตคติติดตามมา

พร้อมพรรณ อุดมสิน (2544, หน้า 84) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งภายหลังจากมีประสบการณ์ในสิ่งนั้น และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่จะสนองต่อสิ่งเรานั้นไปทางใดทางหนึ่งหรือในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

ดวงหทัย แสงวิริยะ (2544, หน้า 46) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความพร้อมของประสาท ร่างกาย และจิตใจ หรือความโน้มเอียงของจิตใจหรือความรู้สึก อารมณ์หรือสภาพจิตใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งและแสดงออกมาในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ทั้งนี้มีผลมาจากเรียนรู้หรือประสบการณ์หรือความเชื่อ เมื่อเกิดขึ้นแล้วอยู่ค่อนข้างคงทน สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และแสดงออกมาให้เห็นได้

ศักดิ์ดา บุญโต, ทรงวิทย์ สุวรรณชาติ, และกนกวลี อุษณกรกุล (2548, หน้า 60) ได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ของบุคคลเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจเป็นไปในทางสนับสนุน คัดค้าน หรือเป็นกลางก็ได้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548, หน้า 243) ให้ความหมายของเจตคติว่า เป็นเรื่องของความชอบ ความไม่ชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อฝังใจของเราต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด มักจะเกิดขึ้นเมื่อเรารับรู้หรือประเมินคน เหตุการณ์ในสังคม เราจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกบางอย่างควบคู่ไปกับการรับรู้ และมีผลต่อความคิดและปฏิกริยาในใจของเรา ดังนั้นเจตคติจึงเป็นทั้งพฤติกรรมภายนอกที่อาจสังเกตได้ หรือพฤติกรรมภายในที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยง่าย แต่มีความโน้มเอียงที่จะเป็นพฤติกรรมภายในมากกว่าพฤติกรรมภายนอก

สุรางค์ โค้วตระกูล (2548, หน้า 366) ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า เป็นอักษณาสัย (Disposition) หรือความโน้มเอียงที่มีอิทธิพลพฤติกรรมสนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้า ซึ่ง

อาจเป็นได้ทั้งคน วัตถุประสงค์ของ หรือความคิดเห็น เจตคติอาจจะเป็นบวกหรือลบ ถ้าบุคคลมี เจตคติบวกต่อสิ่งใดก็มีพฤติกรรมที่จะเผชิญกับสิ่งนั้น ถ้ามีเจตคติลบก็จะหลีกเลี่ยง เจตคติเป็น สิ่งที่เรียนรู้ และเป็นการแสดงออกของค่านิยม และความเชื่อของบุคคล

พิชิต ฤทธิ์จรรยา (2549, หน้า 223) กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธาของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ช่วยกระตุ้น จูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางหนึ่ง เช่น สนับสนุนหรือต่อต้าน ชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2549, หน้า 169) ได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยการตอบสนองและแสดงออกมาในลักษณะชอบหรือไม่ชอบ

กูด (Good Carter V., 1973, p.48) ได้ให้คำจำกัดความของเจตคติไว้ว่าเจตคติ คือ ความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะหนึ่ง อาจเป็นการต่อต้านสถานการณ์บางอย่างบุคคลหรือ สิ่งใด ๆ เช่น รักเกลียด หรือกลัว หรือไม่พอใจมากน้อยเพียงใดต่อสิ่งนั้น

ครุซ (Cruze, 1974, p.187) เจตคติ คือ ความรู้สึกเอนเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ ที่ได้รับอาจจะมากหรือน้อยก็ได้ และเจตคติเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ

ออสแคมป์ (Oskamp, 1977, p.84) กล่าวว่า เจตคติเน้นการเตรียมพร้อม ความพร้อม ในการกระทำ ความลำเอียงทางสภาพร่างกาย ความคงทน การเรียนรู้มาแล้ว และการประเมิน

อนาสตาซี (Anastasi, 1985, p.480) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่จะแสดงออกทางชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือสถาบันต่าง ๆ เจตคติไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่สามารถสรุปพาดพิงจากพฤติกรรมภายนอกทั้งที่ ต้องใช้ภาษาและไม่ต้องใช้ภาษา

กล่าวโดยสรุป เจตคติหรือเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ความเชื่อ หรือความพร้อมของบุคคลที่มีต่อประสบการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บุคคลได้รับ โดยตรง แสดงพฤติกรรมออกมา 2 ลักษณะ คือ ทางบวกหรือเจตคติเชิงบวกจะแสดงออก ในลักษณะความชอบ ความพึงพอใจ ความสนใจ เห็นด้วย อยากทำ อยากปฏิบัติ อยากได้ และอยากใกล้ชิดสิ่งนั้น อีกลักษณะหนึ่งคือ ทางลบหรือเจตคติเชิงลบ จะแสดงออกในลักษณะ ความเกลียด ไม่พึงพอใจ ไม่สนใจ ไม่เห็นด้วย อาจทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่ายหรือต้องการ หนีห่างจากสิ่งเหล่านั้น นอกจากนี้เจตคติ อาจแสดงออกในลักษณะความเป็นกลางก็ได้ เช่น ความรู้สึกเฉย ๆ ไม่รัก ไม่ชอบในสิ่งนั้น ๆ

2. ลักษณะของเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้

นักการศึกษา และนักจิตวิทยาหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติ หรือ เจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ดังนี้

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529, หน้า 92-93) กล่าวว่า ลักษณะของเจตคติเป็น 2 มิติ คล้าย ๆ กับวัตถุซึ่งเป็นมิติกว้างและมิติน้ำหนัก ลักษณะของเจตคติประกอบด้วยมิติ ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ทิศทาง (direction) มีอยู่ 2 ทิศทาง คือ ทางบวกและทางลบ ทางบวก ได้แก่ ความรู้สึกหรือท่าทีที่ดี ชอบหรือพึงพอใจเป็นต้น ส่วนทางลบก็จะเป็นไปในทางตรงข้าม ได้แก่ ความรู้สึกหรือท่าทีในทางที่ไม่ดี ไม่ชอบหรือไม่พึงพอใจ

2. ความเข้ม (magnitude) มีอยู่ 2 ขนาด คือ ความเข้มมากและความเข้มน้อย ถ้าบุคคลที่มีเจตคติที่มีความเข้มมากจะเป็นอุปสรรคในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

ฐานิตยา อมรพลัง (2548, หน้า 114-115) ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้ (learning) หรือประสบการณ์ (experience) มิได้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด เมื่อเด็กเกิดการเรียนรู้ย่อมมีความรู้สึก (feeling) และความคิดเห็น (opinion) เกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้น นั่นคือ เกิดเจตคติ (attitude) ขึ้นนั่นเอง

2. เจตคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ (changeable) มิใช่คนเราชอบหรือเกลียดอะไรแล้วจะต้องชอบหรือเกลียดไปตลอดชีวิต อาจเปลี่ยนแปลงเป็นตรงกันข้ามก็ได้

3. เจตคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทั้งภายนอกและภายใน เราสามารถทราบได้ว่าบุคคลใดมีเจตคติในทางยอมรับหรือไม่ยอมรับ โดยการสังเกตพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออกมาอาจแสดงด้วยคำพูดหรือด้วยสีหน้าท่าทาง พอใจหรือไม่พอใจ

4. เจตคติเป็นสิ่งที่ซับซ้อน (complex) ที่มีความสลับซับซ้อน (complexity) เพราะเจตคติขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ประสบการณ์ การรับรู้ ความรู้สึก ความคิดเห็น อารมณ์ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ฉะนั้นจึงผันแปรได้

5. เจตคติเกิดจากการเลียนแบบ (imitation) สามารถถ่ายทอดออกไปสู่บุคคลอื่น ๆ คล้อยตามเป็นธรรมดาที่จะพึงมี ถ้าเราเคารพรัก นับถือ พอใจ ศรัทธาใครก็ย่อมจะมีฉันทาคติเห็นพฤติกรรมของบุคคลที่เรายอมรับนั้นดีงาม จึงเลียนแบบเป็นเยี่ยงอย่าง

6. ทิศทางและปริมาณของเจตคติ ปริมาณความเข้มของเจตคติ ปริมาณ (degree) มีตั้งแต่พอใจอย่างยิ่ง ปานกลาง จนถึงไม่พอใจอย่างยิ่ง ความเข้มก็แล้วแต่ว่าจะมีความรู้สึกสุดปลายในด้านนั้น เจตคติของบุคคลมีระดับความรุนแรงต่างกัน ทิศทางของเจตคติมี 2 ทิศทางคือสนับสนุนหรือต่อต้าน

7. เจตคติอาจเกิดขึ้นจากความมีจิตสำนึก (consciousness) หรือจากจิตไร้สำนึก (unconsciousness) เมื่อบุคคลเรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับอะไรก็จะมีจิตสำนึกสมบูรณ์ เพราะได้สังเกตเห็น พิจารณาหาเหตุผล วิเคราะห์จนแน่ใจว่าถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ดีหรือเลว เป็นประการใด เจตคติที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้เรียกว่าเกิดจากจิตสำนึก ในบางกรณีเจตคติอาจเกิดขึ้นโดยปราศจากจิตสำนึกได้ ความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นโดยมิได้มีการคิดพิจารณาไตร่ตรองแต่อย่างใด

8. เจตคติมีลักษณะคงทนถาวรพอสมควร เจตคติเกิดความรู้สึกที่สะสมมานานพอสมควร จริยอยู่เจตคติเปลี่ยนแปลงได้แต่ไม่ได้หมายความว่าเปลี่ยนแปลงในระยะเวลาชั่วครู่ชั่วข้าม เจตคดีย่อมมีความคงทนยากที่จะเปลี่ยนแปลงเจตคติบางอย่างที่อยู่ในสภาพไม่มั่นคงก็พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงได้ส่วนเจตคติที่มั่นคงถาวรเปลี่ยนแปลงได้ยาก

9. บุคคลแต่ละบุคคลย่อมมีเจตคติต่อบุคคล สถานการณ์ที่สิ่งเดียวกันแตกต่างกันได้ทั้งนั้น แล้วแต่ประสบการณ์ของบุคคลนั้น

พิชิต ฤทธิ์จรรยา (2549, หน้า 223-224) ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. เจตคติเป็นเรื่องเกี่ยวกับ และความรู้สึกของบุคคลในการวัดเจตคติ จึงต้องถามความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธาจะไม่ถามเกี่ยวกับความจริง

2. เจตคติของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะมีการแสดงออกอย่างมีทิศทางว่าไปทางบวกหรือทางลบ และมีปริมาณของความรู้สึก หรือระดับความเข้มข้นตามแนวของทิศทาง ตั้งแต่บวกน้อย ๆ จนถึงการบวกมาก ๆ หรือตั้งแต่ลบมาก ๆ จนถึงลบน้อย ๆ ดังนั้น การวัดเจตคติจึงทำให้ทราบทั้งทิศทาง และระดับความเข้มข้นของเจตคติ

3. เจตคติของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้มากกว่ามีมาเอง ถ้าเรียนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าก็จะเกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้าเรียนรู้ว่าสิ่งใดไม่มีคุณค่าก็จะเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้าสิ่งใดบุคคลไม่เคยรู้จักไม่เคยเรียนรู้เลยก็จะไม่เกิดเจตคติต่อสิ่งนั้น

4. เจตคติของบุคคลมีความคงเส้นคงวา ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ เป็นความรู้สึกค่อนข้างคงที่แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อบุคคลนั้นได้รับการพัฒนา เกิดการเรียนรู้สิ่งนั้น

5. เจตคติของบุคคลไม่สามารถวัดหรือสังเกตเห็นได้โดยตรง การวัดเจตคติจึงเป็นการวัดทางอ้อม โดยใช้แบบวัดเจตคติเป็นสื่อให้ผู้ที่ถูกวัดเจตคติแสดงพฤติกรรมออกมาด้วยการตอบแบบวัดเจตคติแล้วแปลความหมายของผลการวัดนั้น

ชอร์ว และไรท์ (Shaw, & Wright, 1967, pp.13-14) ได้อธิบายถึงลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติเป็นผลมาจากการที่บุคคลประเมินสิ่งเร้าแล้วแปรเปลี่ยนมาเป็นความรู้สึกภายในที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการที่จะแสดงพฤติกรรม

2. เจตคติของแต่ละบุคคลจะแปลค่าได้ทั้งในด้านคุณภาพและความเข้ม โดยจะครอบคลุมช่วงเจตคตินั้น ซึ่งแปลค่าได้มาก ปานกลาง และน้อย นั่นคือ เจตคติจะมีค่าทั้งทางบวกและทางลบ

3. เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าที่จะมีมาแต่กำเนิด หรือโครงสร้างภายในตัวบุคคลหรือวุฒิภาวะ

4. เจตคติขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าเฉพาะอย่างทางสังคม

5. เจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าเป็นกลุ่มเดียวกันอาจมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน
  6. เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจะมีลักษณะที่ค่อนข้างคงที่และเปลี่ยนแปลงได้ยาก
- สรุปได้ว่า เจตคติเป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่แสดงพฤติกรรมออกไปในทางต่อต้านหรือสนับสนุน ต่อสิ่งนั้นหรือสถานการณ์นั้น

3. องค์ประกอบของเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้

จากความหมายของเจตคติของนักการศึกษา และนักจิตวิทยาพบว่าความหมายที่แตกต่างกันนั้น ต่างก็เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของเจตคติ หรือองค์ประกอบของเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ และความสัมพัทธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น ซึ่งมีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้เสนอแนวทางการจัดองค์ประกอบของเจตคติไว้หรือองค์ประกอบของเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2542, หน้า 210-213) กล่าวว่า องค์ประกอบของเจตคติที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมีอยู่ 2 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบเกี่ยวกับการรู้ การคิด (cognitive component) ได้แก่ ความคิด ความเชื่อที่คนเรามีต่อสิ่งเร้า รู้ทางที่ดีหรือไม่ดี หรือทางบวกหรือทางลบ

2. องค์ประกอบเกี่ยวข้องกับความรู้สึก (affective component) เป็นองค์ประกอบทางอารมณ์ ความรู้สึก ที่มีต่อสิ่งเร้าเมื่อเราเกิดความรู้ การคิดต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วจะทำให้เราเกิดความรู้สึกทางดีไม่ดี

ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 59) ได้กล่าวไว้ว่า แนวความคิดของนักจิตวิทยาเกี่ยวกับองค์ประกอบของเจตคติ มีแนวคิดแตกต่างกันอยู่ 3 กลุ่ม ดังนี้

1. เชื่อว่าเจตคติมีองค์ประกอบเดียว คือ ความคิดหรือความเชื่อ ซึ่งพิจารณาจากนิยามเจตคติ

2. เชื่อว่าเจตคติมี 2 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ด้านสติปัญญา (cognitive) และด้านความรู้สึก (affective)

3. เชื่อว่าเจตคติมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) ด้านสติปัญญา (cognitive component) ประกอบด้วย ความรู้ และความเชื่อที่ผู้นั้นมีต่อเป้าเจตคติ

- 2) ด้านความรู้สึก (affective component) หมายถึง ความรู้สึกหรืออารมณ์ของคนใดคนหนึ่งที่มีต่อเป้าเจตคติว่าชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้น หลังจากสัมผัสหรือรับรู้ เป้าเจตคติแล้วสามารถแสดงความรู้สึกโดยการประเมินสิ่งนั้นว่าดีหรือไม่ดี

- 3) ด้านพฤติกรรม (behavioral component หรือ action component) เป็นแนวโน้มของการกระทำหรือแสดงพฤติกรรม

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543, หน้า 349) ได้แบ่งองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ ซึ่งประกอบกันเป็นเจตคติของบุคคล ดังต่อไปนี้

1. ด้านความรู้สึก (affective component) การที่บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร เช่น ชอบหรือไม่ชอบอะไรก็ตาม จะต้องขึ้นกับปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้สึก เพราะความรู้สึกจะบ่งชี้ว่าชอบหรือไม่ชอบ เช่น ความรู้สึกชอบเป็นครู หรือไม่ชอบเป็นครู เป็นต้น

2. ด้านความรู้ (cognitive component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร จะต้องอาศัยความรู้สึกหรือประสบการณ์ที่เคยรู้จักหรือเคยรับรู้มาก่อน มิฉะนั้นบุคคลไม่อาจจะกำหนดความรู้สึกหรือท่าทีว่าชอบหรือไม่ชอบได้ เช่น บุคคลที่จะบอกว่าชอบเป็นครูหรือไม่ชอบเป็นครูนั้น จะต้องทราบเสียก่อนว่า ครูมีบทบาทอย่างไร มีรายได้เท่าไร และจะก้าวหน้าเพียงใด มิฉะนั้นไม่อาจบอกถึงเจตคติของตนได้

3. ด้านพฤติกรรม (behavior component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร ให้สังเกตจากการกระทำหรือพฤติกรรม ถึงแม้ว่าพฤติกรรมจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของเจตคติแต่ยังมีความสำคัญน้อยกว่าความรู้สึก เพราะในบางครั้งบุคคลกระทำไปโดยขัดกับความรู้สึก เช่น ยกมือไหว้ และกล่าวคำสวัสดิ์ แต่ในความรู้สึกจริง ๆ นั้น อาจมิได้เลื่อมใสศรัทธาเลยก็ได้ เจตคติมีผลกระทบต่อพฤติกรรมมนุษย์ มีเจตคติเชิงลบ อาจจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว และทำลายได้

ศักดิ์ดา บุญโต, ทรงวิทย์ สุวรรณชาติ, และกนกวลี อุษณกรกุล (2548, หน้า 60) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเจตคติว่าองค์ประกอบของเจตคติมี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ด้านพุทธิปัญญาหรือการรู้การเข้าใจ ได้แก่ ความคิด ความเชื่อของบุคคล ที่มีต่อที่หมายของการเจตคติ

2. องค์ประกอบด้านท่าทาง ความรู้สึก หรืออารมณ์ ได้แก่ ความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ ที่เป็นตัวเร้าหรือเกิดขึ้นร่วมกับองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ ในขณะที่คิดถึงที่หมายหนึ่ง ๆ ความรู้สึกหรืออารมณ์นี้มีทั้งด้านบวก และด้านลบ

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมหรือการปฏิบัติ ได้แก่ ความพร้อมที่จะกระทำเป็นผลเนื่องมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของการยอมรับหรือปฏิเสธ การปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ

เทรนดิส (Triandis, 1971, p.2-3) ได้เสนอองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความคิด ความเข้าใจ หมายถึง ความเชื่อ ความรู้ ความคิด และความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายของเจตคติ

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก หมายถึง ความรู้สึกชอบ-ไม่ชอบ หรือท่าที ดี-ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อเป้าหมายของเจตคติ

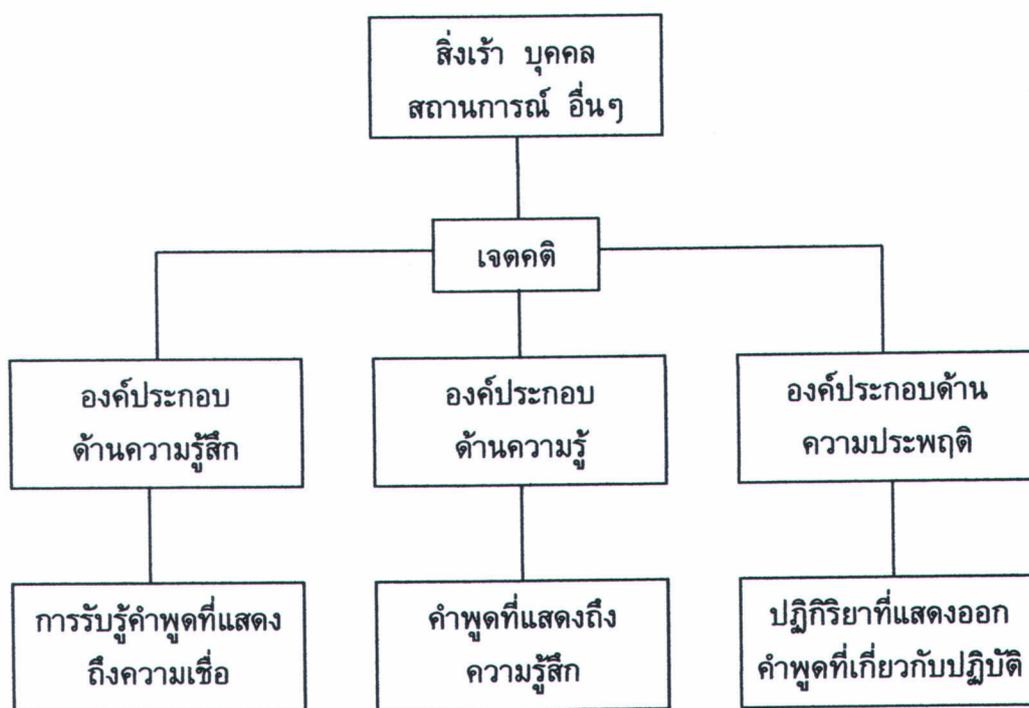
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม หมายถึง ความพร้อมหรือแนวโน้มที่บุคคลจะปฏิบัติต่อเป้าหมายของเจตคติ

สงวนศักดิ์ โกสินันท์ (2543, หน้า 8) อธิบายว่า เจตคติมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (affective component) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้าต่าง ๆ เป็นผลต่อเนื่องจากการที่บุคคลประเมินผลสิ่งเร้าเหล่านั้นแล้วว่าพอใจไม่พอใจ ต้องการ ไม่ต้องการ ดี – เลว

2. องค์ประกอบด้านความรู้ (cognitive component) เป็นสิ่งที่มีต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ เพื่อเป็นเหตุเป็นผลที่จะสรุปรวมเป็นความเชื่อหรือความคิด ช่วยในการประเมินสิ่งเร้า นั้น ๆ

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (behavioral component) การที่บุคคลปฏิบัติหรือทำกิจกรรม เพื่อทำกิจกรรมในทางที่จะสนับสนุนหรือคัดค้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดและความรู้สึกที่มีต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ ดังภาพ 2

ภาพ 2 องค์ประกอบของเจตคติ

ที่มา : (สงวนศักดิ์ โกสินันท์, 2543, หน้า 8)

จากการศึกษาเอกสารข้างต้นที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบของเจตคติหรือองค์ประกอบของเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย ความรู้ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์กันแทบจะแยกออกจากกันไม่ได้ ผลมาจากการรับรู้ของบุคคลและส่งต่อไปถึงพฤติกรรมของบุคคล เจตคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มากหรือน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านสติปัญญาเสมอ

4. ประเภทของแบบวัดเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้

แบบวัดเจตคติหรือแบบวัดเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้เป็นแบบวัดความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหลังจากบุคคลนั้นได้รับประสบการณ์ในสิ่งนั้น ซึ่งอาจแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นพฤติกรรมภายในที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งตนเองเท่านั้นที่ทราบ ในการวัดเจตคตินั้น พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2549, หน้า 224-231) ได้กล่าวไว้ว่า แบบวัดเจตคติที่ใช้ในการวิจัยมีหลายประเภทในที่นี้จะกล่าวถึงที่นิยมใช้จะมี 3 ประเภท คือ แบบวัดเจตคติตามวิธีของลิเคอร์ท แบบวัดเจตคติตามวิธีของออสกู๊ด และแบบวัดเจตคติตามวิธีของเทอร์สโตน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. วัดเจตคติตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert's scale) ผู้สร้างแบบวัดเจตคตินี้คือ R.A.Likert โดยใช้หลักการวัดค่ารวม (summative scale) ซึ่งบางที่เรียกว่า Summated rating หรือ Sigma scale หรือ Likert type ลักษณะที่สำคัญของแบบวัดนี้ก็คือกำหนดช่วงความรู้สึกของคนเป็น 5 ช่วง หรือ 5 ระดับ เป็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง แบบวัดจะประกอบด้วยข้อความที่แสดงความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งในทางบวกและทางลบ และมีจำนวนเท่า ๆ กัน มีการประเมินน้ำหนักความรู้สึกของข้อความ หรือ กำหนดน้ำหนักและการตอบแต่ละตัวเลือก ภายหลังจากได้รวบรวมข้อมูลมาแล้ว

2. แบบวัดเจตคติตามวิธีของออสกู๊ด (Osgood's scale) ผู้คิดสร้างแบบวัดนี้คือ G.E. Osgood และให้ชื่อแบบวัดนี้ว่า วิธีการแห่งความแตกต่างของความหมายหรือเทคนิค จำแนกความแตกต่างทางภาษา (Semantic Differential scale : SDS) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

2.1 แบบวัดนี้ใช้คำคุณศัพท์มาอธิบายความหมายของสิ่งเร้าที่ต้องการจะวัด ซึ่งออสกู๊ด เรียกว่า มโนทัศน์ (concept) เช่น อาชีพครู นักการเมือง ผู้หญิง การเรียนการสอน วิชาวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2.2 คำคุณศัพท์ที่ใช้อธิบายมโนทัศน์หรือคุณลักษณะของสิ่งเร้าจะเป็นคู่ที่มีความหมายตรงข้าม (polar adjective) ซึ่งมี 3 รูปแบบ หรือ 3 องค์ประกอบ คือ

2.2.1 องค์ประกอบด้านการประเมิน (evaluation factor) เป็นองค์ประกอบหรือคำคุณศัพท์ที่แสดงออกในเชิงคุณค่า เช่น ดี-เลว สวย-น่าเกลียด ฉลาด-โง่ ใจดี-ใจร้าย เป็นต้น

2.2.2 องค์ประกอบด้านศักยภาพ (potency factor) เป็นองค์ประกอบหรือคำคุณศัพท์ที่แสดงถึงพลังอำนาจ เช่น แข็งแรง-อ่อนแอ หนัก-เบา หยาบ-ละเอียด กล้า-กลัว เป็นต้น

2.2.3 องค์ประกอบด้านกิจกรรม (activity factor) เป็นองค์ประกอบหรือคำคุณศัพท์ที่แสดงถึงลักษณะกิจกรรม หรือกิริยาอาการต่าง ๆ เช่น เร็ว-ช้า ร้อน-เย็น ขยัน-ขี้เกียจ ร่าเริง-ซึมเศร้า เป็นต้น

3. แบบวัดเจตคติตามวิธีของเทอร์สโตน (Thurstone's scale) วิธีนี้ Louis Thurstone เป็นผู้สร้างโดยเน้นคุณสมบัติของการวัดในด้านความเท่ากันหรือดูเหมือนว่าจะเท่ากันของแต่ละช่วงคะแนนความคิดเห็น (equal interval) คะแนนของความคิดเห็นที่แตกต่างกัน มีช่วงห่างเท่า ๆ กัน แบบวัดนี้อาจเรียกชื่ออย่างอื่น ได้แก่ Equal – Appearing intervals, Judgement method, Priori approach, Psychological scale แบบวัดของเทอร์สโตน มีลักษณะสำคัญดังนี้

- 3.1 กำหนดช่วงความรู้สึกเป็น 11 ช่วงเท่า ๆ กัน จากน้อยที่สุดไปหามากที่สุด
- 3.2 ให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตัดสิน (judge) พิจารณาข้อความก่อน
- 3.3 แต่ละข้อความมี ค่าประจำข้อความ (scale value – S) และค่ากระจาย (quartile deviation – Q)

3.4 แบบวัดเจตคติทั้งหมดมีประมาณ 20-25 ข้อ

จากการศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยสร้างมาตรวัดเจตคติตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert) โดยใช้เทคนิควิธี Summated Rating scale

5. การสร้างแบบวัดเจตคติตามวิธีของลิเคอร์ท

การสร้างแบบวัดเจตคติตามวิธีของลิเคอร์ท (พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2549, หน้า 225-226) ได้ระบุวิธีการสร้างมาตรวัดเจตคติแบบลิเคอร์ท มีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดเป้าเจตคติ (attitude object) ที่ต้องการจะศึกษาหรือต้องการจะวัดซึ่ง อาจจะเป็นคน วัตถุสิ่งของ องค์กร สถาบัน อาชีพ วิชา นโยบาย ฯลฯ เช่น เจตคติต่ออาชีพ นักการเมือง เจตคติต่อวิชาภาษาไทย เจตคติต่อโรงเรียน เจตคติต่อนโยบาย การจัดระเบียบสังคม เป็นต้น

2. ให้ความหมายหรือระบุขอบข่ายของเป้าเจตคติ ที่ต้องการจะวัดให้ชัดเจนว่า ประกอบด้วยคุณลักษณะใดบ้าง เพื่อให้สามารถเขียนข้อความแสดงความความรู้สึกต่อเป้าเจตคตินั้นได้อย่างครอบคลุมชัดเจน

3. เขียนข้อความแสดงความรู้สึก ต่อเป้าเจตคติที่ต้องการจะวัดให้ครอบคลุมลักษณะที่สำคัญ ๆ ตามกำหนดไว้ในข้อ 2 ให้มีข้อความทั้งทางบวกและทางลบมากพอเมื่อวิเคราะห์แล้วเหลือจำนวนข้อความที่ต้องการนำไปใช้วัดเจตคติ ข้อความควรมีลักษณะดังนี้

3.1 เป็นข้อความที่แสดงความรู้สึกต่อสิ่งที่ต้องการวัด สามารถโต้แย้งได้ไม่ใช่ข้อเท็จจริง

3.2 เป็นข้อความที่มีความสมบูรณ์ชัดประเด็นเดียว

3.3 เป็นข้อความที่มีความแจ่มชัด สั้น กระชับรัด

3.4 เป็นข้อความที่ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ใช่ศัพท์เทคนิคทางวิชาการ

3.5 เป็นข้อความง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน

3.6 หลีกเลี่ยงการใช้คุณศัพท์หรือคำกริยาวิเศษณ์ เช่น เสมอ ๆ บ่อย ๆ ไม่เคย ไม่มีเลย ทั้งหมด เป็นต้น

3.7 ไม่ควรใช้ประโยคปฏิเสธหรือปฏิเสธซ้อน เพราะอาจทำให้ผู้ตอบเข้าใจได้ยากหรือสับสน

4. ตรวจสอบข้อความที่เขียนไว้ โดยตรวจสอบด้วยตนเองหรือให้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ตรวจสอบ โดยพิจารณาในเรื่องของความครบถ้วนของคุณลักษณะของสิ่งที่ศึกษา ความถูกต้องเหมาะสม การใช้ภาษา ความสอดคล้องกับรูปแบบการตอบที่กำหนดไว้ว่าควรใช้รูปแบบของการสอนแบบใด เช่น เห็นด้วยอย่างยิ่ง-เห็นด้วย-ไม่แน่ใจ-ไม่เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ชอบมากที่สุด-ชอบมาก-ปานกลาง-ชอบน้อย-ชอบน้อยที่สุด

5. ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น โดยการทดลองใช้แบบวัดเจตคติกับกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อความและภาษาที่ใช้ รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความเที่ยงตรง ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติทั้งฉบับด้วย

6. กำหนดการให้คะแนนการตอบของแต่ละตัวเลือก โดยทั่วไปนิยมกำหนดคะแนนเป็น 5 4 3 2 1 (หรือ 4 3 2 1 0) สำหรับข้อความทางบวก และ 1 2 3 4 5 หรือ (0 1 2 3 4 5) สำหรับข้อความทางลบ การกำหนดคะแนนลักษณะนี้เรียกว่า Arbitrary weighting method

7. จัดชุดแบบวัดเจตคติ เมื่อตรวจสอบคุณภาพแบบวัดแล้วให้จัดชุดแบบวัดเจตคติ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีข้อความตั้งแต่ 20 ข้อขึ้นไป เพราะถ้าแบบวัดเจตคติมีจำนวนข้อน้อย ความเชื่อมั่นก็จะมีค่าน้อย ค่าความเที่ยงตรงก็ไม่ได้

นอกจากนี้ ทรงศรี ตุ่นทอง (2548, หน้า 10) ได้ระบุวิธีการสร้างมาตรวัดเจตคติแบบลิเคอร์ท โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดคุณลักษณะที่จะวัด
2. กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้
3. ขึ้นสร้างเครื่องมือวัด

3.1 รวบรวมข้อความที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่จะต้องการวัดทางความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติ

3.2 บรรจข้อมความลงมาตราวัด

3.3 ตรวจสอบคุณภาพของข้อความ เพื่อให้ข้อความตรงตามคุณลักษณะที่ต้องการวัด จึงควรให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพข้อความในด้านสำนวนภาษาที่ใช้ และความครอบคลุมหรือความเที่ยงตรงในคุณลักษณะที่ต้องการวัด

3.4 ตรวจสอบคุณภาพของมาตราวัด

3.5 คำอธิบาย คำชี้แจง และวิธีการตรวจ

3.6 ทำคู่มือการใช้แบบวัด

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ พบว่า เจตคติเป็นความรู้สึก ความคิดเห็น หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หลังจากบุคคลนั้นได้รับประสบการณ์ในสิ่งนั้น ซึ่งอาจ

แสดงออกมาในลักษณะทางบวกหรือทางลบก็ได้ นอกจากนี้เจตคติยังมีส่วนสำคัญมากต่อการเรียนการสอน ถ้านักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นักเรียนย่อมทำสิ่งนั้นได้ดี และในทางตรงกันข้าม ถ้านักเรียนมีเจตคติไม่ดีต่อการเรียนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นักเรียนย่อมทำสิ่งนั้นได้ไม่ดี

6. การวัดเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้

จากแนวคิดของนักการศึกษาได้กล่าวถึงการวัดเจตคติหรือการวัดเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

เจลิม พักอ่อน (2546, หน้า 12) กล่าวไว้ว่า แบบวัดเจตคติเป็นชุดของข้อคำถามด้านความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางบวกหรือทางลบ ซึ่งมีการกำหนดระดับของคำตอบไว้เป็นช่วง ๆ (interval) ให้กลุ่มตัวอย่างเลือกตอบตามความรู้สึกที่แท้จริง ซึ่งเจตคติจะประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่เป็นความรู้หรือความเชื่อ (cognitive or belief component) ซึ่งเป็นการรับรู้ หรือความเชื่อของบุคคลต่อสิ่งเรานั้น 2) ส่วนที่เป็นความรู้สึกหรือการประเมิน (feeling or evaluating component) ซึ่งเป็นกริยาทำที่ที่แสดงออกว่าชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งเรานั้น 3) ส่วนที่เป็นพฤติกรรม (behavioral component) ซึ่งเป็นความโน้มเอียงที่จะกระทำหรือจะปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งเรานั้น ฉะนั้นการวัดเจตคติจึงต้องวัดทั้ง 3 องค์ประกอบของเจตคติ และจะต้องวัดเป็นภาพรวม ๆ โดยพิจารณากริยาทำที่การตอบสนองต่อสิ่งเร้าในหลายด้าน หลายประการรวมกัน มิใช่วัดจากการกระทำหรือพฤติกรรมอย่างเดียว นอกจากนั้นการวัดเจตคติยังต้องบ่งบอกทั้งปริมาณความมากน้อยของเจตคติที่ต่อสิ่งเร้าและทิศทางที่บอกว่ามีเจตคติไปในทางบวกหรือทางลบด้วย

แบบวัดเจตคติที่นิยมมี 3 ชนิด ได้แก่ (เจลิม พักอ่อน, 2546, หน้า 13)

1. แบบของเทอร์สโตน (Thurstone's Scale) แบบวัดเจตคติของเทอร์สโตนประกอบด้วยคำถามจำนวนมากเพื่อวัดเจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ระดับของเจตคติหรือความรู้สึกตามแบบของเทอร์สโตน แบ่งออกเป็น 11 ระดับ (scale) เริ่มจากระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1) ไปจนถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง (11) ระดับกลางเป็นความรู้สึกไม่แน่ใจ (6) หรือนัยหนึ่ง ความรู้สึกในทางลบมีระดับ 1-5 ความรู้สึกกลางมีระดับ 6 ความรู้สึกในทางบวกมีระดับ 7-11 แต่ละข้อจะมีระดับเจตคติประจำข้อ (scale value : S) ซึ่งได้มาจากการตัดสินของกลุ่มผู้ตัดสิน ซึ่งมีจำนวนประมาณ 50-100 คน การตอบผู้ตอบเลือกข้อความที่เห็นด้วยมากที่สุด จำนวนข้อตามที่กำหนดให้เลือกผู้ตอบได้คะแนนตามค่า S ของข้อที่เลือก

2. แบบของลิเคิร์ท (Likert's Scale) แบบวัดเจตคติของลิเคิร์ท ประกอบด้วยข้อคำถามที่แสดงเจตคติ หรือความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางบวก ในแบบวัดจะต้องประกอบไปด้วยทั้งข้อคำถามทางบวกและทางลบในจำนวนพอ ๆ กัน ระดับเจตคติตามแบบของลิเคิร์ท นิยมแบ่งออกเป็น 5 ระดับ (scale) คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถ้าเป็นข้อความทางบวกจะมีคะแนน 5 4 3 2 1 (หรือ 4 3 2 1 0) ถ้าเป็น

ข้อความทางลบจะมีคะแนน 1 2 3 4 5 (หรือ 0 1 2 3 4) เช่น การวัดเจตคติต่อการเรียน การตอบ จะให้ผู้ตอบทุกข้อโดยแต่ละข้อเลือกระดับที่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงมากที่สุด ผู้ตอบได้คะแนน ตามระดับที่เลือกตอบแต่ละข้อแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ได้เป็นคะแนนเจตคติของผู้นั้น

3. แบบของออสกู๊ด (Osgood's Scale) แบบวัดเจตคติของออสกู๊ด เรียกกันทั่วไป ว่า วิธีหาความแตกต่างของความหมาย (semantic differential method) มีลักษณะคล้ายกับการหาความหมายของมโนทัศน์ ด้วยการกำหนดมโนทัศน์ซึ่งอาจจะเป็นคำ ข้อความ หรือวลี มาให้ตอบด้วยการประเมินจาก 7 ช่วง ตามความหมายของคำศัพท์ตรงกันข้าม ซึ่งแบบวัดเจตคติของออสกู๊ด จะประกอบด้วย ข้อคำถามที่เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายตรงกันข้ามเป็นคู่ ๆ แต่ละเรื่องที่จะวัดประกอบด้วยคำศัพท์ 3 ประเภท หรือประเภทใดประเภทหนึ่ง ต่อไปนี้

3.1 คำศัพท์แสดงการประเมิน เช่น ดี – เลว น่ารัก – น่าเกลียด หล่อ – ซี้เหล่

3.2 คำศัพท์แสดงศักยภาพ เช่น แข็งแรง – อ่อนแอ หนัก – เบา ใหญ่ – เล็ก

3.3 คำศัพท์แสดงการเคลื่อนไหว เช่น ร่าเริง – เศร้าซึม เร็ว – ช้า สว่าง – มืด

ระดับเจตคติหรือความรู้สึกตามแบบของออสกู๊ดนี้ แบ่งเป็น 7 ระดับ คือ 7 6 5 4 3 2 1 (หรือ 3 2 1 0 (-1) (-2) (-3)) จากคุณศัพท์ทางบวกไปหาคุณศัพท์ทางลบ การตอบผู้ตอบตอบทุกข้อโดยแต่ละข้อเลือกระดับที่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงมากที่สุด ผู้ตอบจะได้คะแนนตามระดับที่เลือกตอบแต่ละข้อแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ได้เป็นคะแนนเจตคติของผู้นั้น

สำหรับการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกแบบวัดเจตคติของลิเคิ์ท เพราะว่าแบบวัดเจตคติจะประกอบด้วยข้อคำถามที่แสดงเจตคติ หรือความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในแบบวัดจะต้องประกอบไปด้วยทั้งข้อคำถามทางบวกหรือทางลบในจำนวนพอ ๆ กัน และสเกลแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งเป็นสเกลที่ไม่มากหรือน้อยเกินไป ในการตอบจะให้ผู้ตอบตอบทุกข้อ โดยแต่ละข้อเลือกระดับที่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงมากที่สุด ผู้ตอบได้คะแนนตามระดับที่เลือกตอบแต่ละข้อแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ได้เป็นคะแนนเจตคติของผู้นั้น

พฤติกรรมการเรียนรู้

1. ความหมายของพฤติกรรม

พฤติกรรม (behavior) หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำ ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะสังเกตได้หรือไม่ได้ เช่น การทำงานของหัวใจ การทำงานของกล้ามเนื้อ การเดิน การพูด การคิด การรู้สึก ร่าเริง โศกเศร้า รัก เกลียด อิจฉา ความพึงพอใจ ความสนใจ เป็นต้น และสามารถวัดโดยใช้เครื่องมือพิเศษ

เดโช สนวนานนท์ (2519, หน้า 4) ได้ให้ความหมายว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่ร่างกายแสดงออกมาทางกล้ามเนื้อ สมอง อารมณ์ และความรู้สึกนึกคิด ทั้งที่สังเกตได้และสังเกตไม่ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับ การตอบสนองของสิ่งเร้า

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2534, หน้า 15) ให้ความหมายว่า พฤติกรรม คือ กิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะกำหนดได้หรือไม่ได้ เช่น การทำงานของหัวใจ กล้ามเนื้อ การเดิน การพูด ความชอบ ความสนใจ พฤติกรรมเป็นผลจากการทำปฏิกิริยาของมนุษย์หรืออินทรีย์กับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของอินทรีย์ที่ได้จากการมีปฏิกิริยากับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของอินทรีย์ที่ได้จากการมีปฏิกิริยากับสิ่งแวดล้อมนั้น จะมีผลตามมาทั้งที่สังเกตได้ด้วยบุคคลอื่นและสังเกตไม่ได้ แต่จะสามารถวินิจฉัยได้ว่ามีหรือไม่มี โดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือทางจิตวิทยา

พรณี ชูชัย (2538, หน้า 46) กล่าวว่า พฤติกรรมคือการเปลี่ยนแปลงซึ่งเนื่องมาจากประสบการณ์

ประทวน กลิ่นพินิจ (2539, หน้า 21) ให้ความหมายว่า พฤติกรรม หมายถึง การแสดงออกการปฏิบัติตนทั้งที่รู้และไม่รู้ตัว การแสดงออกเป็นประจำจนติดเป็นอุปนิสัย แสดงออกเป็นครั้งคราวที่เกิดขึ้นเองโดยขึ้นอยู่กับภาวะทางจิตใจ อารมณ์ สถานการณ์ และสภาพแวดล้อมที่บีบบังคับในขณะนั้นที่กระตุ้น ผลักดัน ให้แสดงออกโดยตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 13) กล่าวถึงความหมายพฤติกรรมว่า พฤติกรรม คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวร อันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึก

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2542, หน้า 22) ให้ความหมายของพฤติกรรมคือ การกระทำหรือกิจกรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจที่มนุษย์แสดงออกมาที่สามารถสังเกตได้และวัดได้

มานิต มานิตเจริญ (2543, หน้า 652) ให้ความหมายว่า พฤติกรรม คือ กิริยาอาการ ความคิด และความรู้สึกที่แสดงออกต่อสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติตัว (behavior)

อารีย์ พันธุ์มณี (2546, หน้า 176) กล่าวว่า พฤติกรรม คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ค่อนข้างถาวร และเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ สัญชาตญาณ วุฒิภาวะ พิษยาต่าง อุปนิสัย หรือความบังเอิญ

สรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมที่มนุษย์แสดงออกมาทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว ซึ่งสิ่งที่มีผลต่อพฤติกรรม ได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึก สถานการณ์และสภาพแวดล้อมในขณะนั้น

2. ความหมายของพฤติกรรมการเรียนรู้

นักการศึกษาได้กล่าวถึง ความหมายของพฤติกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

กัญญา สุวรรณแสง (2540, หน้า 155) กล่าวถึง ความหมายพฤติกรรมการเรียนรู้ว่าคือ กระบวนการที่ประสบการณ์ตรง และหรือประสบการณ์ทางอ้อม ที่ทำให้อินทรีย์เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร แต่ไม่รวมถึงการเปลี่ยนพฤติกรรมอันเนื่องมาจากเหตุอื่น เช่น ความเจ็บป่วย ฤทธิ์ยา

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 13) กล่าวถึงความหมายของพฤติกรรมการเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึก

ปนัดดา ดอกอินทร์ (2544, หน้า 4) กล่าวถึงความหมายของพฤติกรรมการเรียนว่าเป็นระดับการแสดงออกของพฤติกรรมนักเรียนโดยทั่ว ๆ ไป ในขณะที่เรียนหนังสือ และขณะเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายในชั้นเรียน

อนุโณทัย คำเครื่อง (2545, หน้า 13) กล่าวถึงความหมายของพฤติกรรมการเรียนว่า คือ พฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงออกในขณะที่เรียนหนังสือ หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจากครูผู้สอน

อนงค์พรพรรณ คำวัง (2546, หน้า 8) กล่าวว่า พฤติกรรมการเรียน คือ เทคนิคของนักเรียนที่ปฏิบัติเป็นประจำ เช่น การร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน วินัยในตัวของนักเรียน การแก้ปัญหาในการเรียน นอกจากนี้ยังรวมไปถึงพฤติกรรมที่มีปัญหาของนักเรียน เช่น มีอาการเฉื่อยชาไม่ยอมร่วมกิจกรรมในการเรียน ซึ่งพฤติกรรมการเรียนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น งานกิจกรรมการเรียนการสอนจากครู จากตัวนักเรียน และสภาพแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไปที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน

ธราเนาว์ สัตยพานิช (2548, หน้า 34) กล่าวว่า พฤติกรรมการเรียน หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ อย่างถาวรในตัวของผู้เรียน อันเนื่องมาจากได้รับประสบการณ์ทางสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม

Hilgard (1975, p.194) กล่าวถึง ความหมายของพฤติกรรมการเรียน ว่าเป็น กระบวนการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมในการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

จากความหมายของพฤติกรรมการเรียนหรือพฤติกรรมการเรียนรู้นี้ที่นักการศึกษา กล่าวไว้ สามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมการเรียนหรือพฤติกรรมการเรียนรู้นี้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ ๆ อันเนื่องจากการได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม

3. การจำแนกพฤติกรรมการเรียนรู้นี้

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2523, หน้า 74) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (desirable behaviors) หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ เช่น ไม่รบกวนเพื่อนขณะที่เพื่อนทำงานฟังครูขณะครูสอน ทำงานที่ครูมอบหมายจนสำเร็จ เป็นต้น

2. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (undesirable behaviors) หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ และไม่เป็นที่ยอมรับของครู เพื่อนและบุคคลอื่น เช่น ลุกจากโต๊ะเดินไปเดินมา ผิวปากระหว่างทำงาน บางพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อนักเรียนผู้แสดงเอง หรือนักเรียนร่วมชั้นด้วย เช่น การแสดงความก้าวร้าว การก่อกวนในชั้นเรียนจนทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนต้องหยุดชะงัก การทำงานทรัพย์สินเสียหาย เป็นต้น

พิชิต ฤทธิจรรยา (2545, หน้า 31) ได้กล่าวถึงการจำแนกพฤติกรรมการเรียนรู้ไว้ว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยที่แสดงถึงสมรรถภาพทางด้านสมองหรือสติปัญญาของบุคคลในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ แบ่งเป็น 6 ระดับ เรียงตามลำดับขั้นตอนการเกิดพฤติกรรมจากขั้นต่ำสุดถึงขั้นสูงสุด ดังนี้

1. ความรู้ (knowledge) คำว่า “ความรู้” ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง สิ่งที่สะสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือปฏิบัติ จำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1.1 ความรู้ในเนื้อเรื่อง (knowledge of specifics) เป็นการถามรายละเอียดของเนื้อหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของเรื่องราวทั้งหลาย แบ่งคำถามที่ใช้วัดออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1.1 ศัพท์และนิยาม (terminology) ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับความหมายของคำ คำศัพท์ คำนิยาม คำจำกัดความต่าง ๆ คำถามประเภทนี้จะถามสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ ถามชื่อ ถามคำแปล หรือความหมาย หรือความหมายที่ตรงกันข้าม ถามตัวอย่าง ถามนิยาม คำจำกัดความ และอักษรย่อ

1.1.2 กฎและความจริง (specific facts) ได้แก่ คำถามที่ถามเกี่ยวกับสูตร กฎ เรื่องราว ข้อเท็จจริง ใจความหรือรายละเอียดของเนื้อหาต่าง ๆ คำถามประเภทนี้มักถามเกี่ยวกับสูตร กฎหรือทฤษฎี ความจริงเกี่ยวกับเรื่องราว หรือเนื้อเรื่อง จำนวน ปริมาณ ขนาด สถานที่ เวลา วันที่ เดือน ปี คุณสมบัติ หน้าที่ ความสำคัญ วัตถุประสงค์ สาเหตุ ผลประโยชน์ และโทษ

1.2 ความรู้ในวิธีดำเนินการ (knowledge of ways and means of dealing with specifics) เป็นการถามวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ แบบแผน ประเพณี ขั้นตอนของการปฏิบัติทั้งหลาย แบ่งคำถามที่ใช้ถามออกเป็น 5 ประเภท คือ

1.2.1 เกี่ยวกับระเบียบแบบแผน (conventions) ได้แก่ การถามเกี่ยวกับวิธีประพฤติปฏิบัติตามระเบียบประเพณีหรือวัฒนธรรมของสังคม รวมทั้งแบบแผนการปฏิบัติในสิ่งต่าง ๆ ที่คนส่วนใหญ่นิยมปฏิบัติ คำถามชนิดนี้จะถามเกี่ยวกับ แบบแผน แบบฟอร์ม คำสุภาพ ราชศัพท์ ธรรมเนียม และวัฒนธรรม

1.2.2 เกี่ยวกับลำดับขั้นและแนวโน้ม (trends and sequences) ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับขั้นตอนของการปฏิบัติและการหาความเอนเอียงหรือแนวโน้มของสิ่งที่จะเป็นไป มักจะถามเกี่ยวกับลำดับขั้นหรือขั้นตอนในการปฏิบัติ และลำดับเวลาของเหตุการณ์หรือเรื่องราว

1.2.3 เกี่ยวกับการจัดประเภท (classifications and categories) ได้แก่ การถามความสามารถในการจำแนกแจกแจงชนิด การจัดหมวดหมู่หรือประเภทของสิ่งของเรื่องราว โดยยึดเกณฑ์หรือวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นหลัก คำถามชนิดนี้มักจะถามเกี่ยวกับ ชนิดหรือประเภท สิ่งที่อยู่ในประเภทหรือกลุ่มเดียวกัน หรือสิ่งที่แตกต่างจากกลุ่ม

1.2.4 เกี่ยวกับเกณฑ์ (criteria) ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับความสามารถในการจดจำหลักเกณฑ์ต่าง ๆ หรือข้อกำหนดที่ยึดเป็นหลักสำหรับการพิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริง การกระทำเรื่องราวต่าง ๆ ว่าคืออะไร ใช้สำหรับตัดสินสิ่งใด คำถามประเภทนี้มักจะถามถึงลักษณะหรือคุณสมบัติที่ใช้พิจารณาหรือชี้ขาด และเปรียบเทียบข้อแตกต่าง

1.2.5 เกี่ยวกับวิธีการ (methodology) ได้แก่ การถามวิธีปฏิบัติหรือกรรมวิธีต่าง ๆ ที่จะได้ผลลัพธ์หรือเกิดผลตามที่ต้องการ โดยถามถึงวิธีการที่ใช้กันแพร่หลายจนทำให้ได้ผลที่มีประสิทธิภาพ คำถามชนิดนี้มักจะถามเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติ แนวทางการแก้ปัญหา และการเปรียบเทียบหรือเลือกวิธีที่เหมาะสม

1.3 ความรู้รวบยอดในเนื้อเรื่อง (knowledge of the universals and abstractions in field) เป็นการถามความสามารถในการจดจำข้อสรุปหรือหลักการของเรื่องที่เกิดจากการผสมผสานหลักคุณธรรม เพื่อรวบรวมและย่อลงมาเป็นหลักหรือหัวใจของเนื้อหานั้น ๆ คำถามความรู้รวบยอดมี 2 ชนิด คือ

1.3.1 เกี่ยวกับหลักวิชาและการขยาย (principles and generalizations) ได้แก่ การถามสาระสำคัญ ๆ ของเรื่องที่ได้มาจากการสรุปลักษณะปลีกย่อยหรือรายละเอียดต่าง ๆ พร้อมทั้งความสามารถในการนำหลักเหล่านั้นไปสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสิ่งอื่น คำถามประเภทนี้มักจะถามเกี่ยวกับ หลักสรุป และการขยายหลักไปสู่สภาพอื่น

1.3.2 เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง (theories and structures) ได้แก่ การถามความสามารถในการโยงความสัมพันธ์จากรายละเอียดหรือหลักวิชาต่าง ๆ มาลงสรุปเป็นเนื้อหาสาระสำคัญจนตั้งเป็นเกณฑ์ ทฤษฎี หรือโครงสร้างที่มีลักษณะร่วมกัน แนวคำถามมักจะถามเกี่ยวกับ ลักษณะร่วม และหลักวิชาที่ยึดถือร่วมกัน

2. ความเข้าใจ (comprehension) หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ความจำไปดัดแปลง ปรับปรุง เพื่อให้สามารถจับใจความ อธิบายหรือเปรียบเทียบ ย่นย่อเรื่องราว ความคิด ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ทั้งยังสามารถอธิบายและเปรียบเทียบสิ่งที่มีลักษณะและสภาพคล้ายคลึงเป็นทำนองเดียวกับของเดิมได้ บุคคลที่มีความเข้าใจในสิ่งใดจะสามารถแปลความหมายหรือตีความหรือขยายความเกี่ยวกับสิ่งนั้นได้ คำถามที่ใช้ความเข้าใจแบ่งออกได้ 3 ชนิด คือ

2.1 การแปลความ (translation) ได้แก่ คำถามที่ให้อธิบายความตามลักษณะและนัยของเรื่องราวต่าง ๆ โดยให้แปลงเรื่องราวเดิมออกมาเป็นคำพูดใหม่ ลักษณะใหม่ตามเลศนัยเดิม คำถามแบบนี้มักจะถามเกี่ยวกับแปลความหมายคำ กลุ่มคำ ประโยค ข้อความ แปลภาพ สัญลักษณ์ ตาราง กราฟ การยกตัวอย่าง และการเปรียบเทียบ เปรียบเปรยต่าง ๆ

2.2 การตีความ (interpretation) เป็นการถามความสามารถในการโยงความสัมพันธ์ของรายละเอียดต่าง ๆ ของเรื่องราว เพื่อนำมาอธิบาย เรียบเรียง บันทึกในแง่มุมมองใหม่ ทั้งนี้จะต้องอาศัยการค้นหา เปรียบเทียบทั้งรายละเอียดและสิ่งที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อ

แปลความหมาย แล้วนำสิ่งที่แปลความได้นั้นมาเปรียบเทียบพิจารณาต่ออีกชั้นหนึ่ง การถามให้ตีความหมายมักจะถามเกี่ยวกับตีความเรื่อง และตีความข้อเท็จจริง

2.3 การขยายความ (extrapolation) เป็นการถามความสามารถในการใช้ข้อเท็จจริงหรือสภาพในปัจจุบันไปพยากรณ์หรือขยายความคิด คาดคะเนข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ไกลจากที่เป็นอยู่อย่างสมเหตุ เข้าใจในแง่การขยายความอาจจะให้เรื่องราวเหตุการณ์ หรือข้อเท็จจริง ทั้งไปให้ไกล ไปข้างหน้า และข้างหลังหรือเบื้องหลัง จึงมักถามเกี่ยวกับการคาดคะเน พยากรณ์ แนวโน้ม ความคิด และการขยายความแบบสมมุติ

3. การนำไปใช้ (application) หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ความเข้าใจที่มีในเรื่องราว ข้อเท็จจริง วิธีการต่าง ๆ ไปใช้ในสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน หรือในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน การนำไปใช้จัดเป็นความสามารถขั้นสูงกว่าความจำ ความเข้าใจ โดยต้องสามารถที่จะนำความจำและความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นสูตร กฎ ทฤษฎี หรือรายละเอียดทั่ว ๆ ไป ไปใช้แก้ปัญหาที่มีลักษณะผิดแผกแตกต่างจากที่เคยพบเห็น คำถามที่ใช้ถามความสามารถในการนำไปใช้มักจะถามเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้ การนำหลักวิชาไปแก้ปัญหา หรือไปใช้เป็นหลักปฏิบัติ การนำความรู้ไปอธิบายหลักวิชา หรือยกตัวอย่าง และการถามเหตุผลของการปฏิบัติ

4. การวิเคราะห์ (analysis) หมายถึง ความสามารถในการแยกหารายละเอียดหาประเด็นของเรื่องราว เหตุการณ์ การกระทำ ความจริงต่าง ๆ เพื่อนำมาพิจารณาไตร่ตรองเปรียบเทียบ หาสาระหรือแก่นสารหลักการ ความเกี่ยวข้อง หรือเหตุผลหรือต้นกำเนิดของสิ่งนั้น ๆ ลักษณะของการวิเคราะห์ คือ การใช้วิจารณ์ญาณเพื่อไตร่ตรองนั่นเอง คำถามประเภทนี้แบ่งเป็น 3 ชนิด คือ

4.1 วิเคราะห์ความสำคัญ (analysis of elements) เป็นคำถามที่ต้องการให้เด็กค้นหาคุณลักษณะที่เด่นชัดของเรื่องราว ความคิด การกระทำ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ คำถามแบบนี้มักจะถามเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญ วัตถุประสงค์ สาระสำคัญ หัวใจของเรื่อง สาเหตุ และต้นกำเนิด

4.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ (analysis of relationships) เป็นคำถามเกี่ยวกับการค้นหาความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะต่าง ๆ ของเรื่อง ของเหตุการณ์ ว่าพาดพิงเกี่ยวข้องกันอย่างไร มากน้อยเพียงใด รวมทั้งผลที่เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ลักษณะคำถามมักถามเกี่ยวกับความสอดคล้องสัมพันธ์ ความขัดแย้งกัน เหตุและผลที่ตามมา

4.3 วิเคราะห์หลักการ (analysis of principles) เป็นการวัดความสามารถเค้าเงื่อนไขหลักที่ยึดถือ เทคนิค ระเบียบวิธี โครงสร้างของเรื่องราว ความคิด คำพูด คำถามแบบนี้มักจะถามในลักษณะต่อไปนี้ ถามโครงสร้าง ถามหลักวิธีหรือวิธีการที่ยึดถือ

5. การสังเคราะห์ (synthesis) หมายถึง ความสามารถในการรวบรวม ผสมผสานสิ่งต่าง ๆ เช่น สิ่งของ ข้อเท็จจริง รายละเอียด ความคิด เพื่อนำมาผลิตหรือทำให้เป็นสิ่งใหม่

หรือเพื่อหาข้อสรุปเป็นข้อยุติ การวัดความสามารถในด้านการสังเคราะห์ มีคำถามอยู่ 2 แบบ คือ

5.1 สังเคราะห์ข้อความ (production of a unique communication) เป็นการวัดความสามารถในการแสดงการสื่อสารเพื่อเสนอความคิด เรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยข้อความ ภาพ การพูด ลักษณะดังกล่าวก็คือ การผลิตข้อความ บทประพันธ์ การเขียนภาพ การพูด การวัดความสามารถดังกล่าวนิยมใช้ข้อสอบภาคปฏิบัติเป็นหลัก หรือใช้ข้อสอบแบบความเรียง เพราะจะช่วยให้การวัดเที่ยงตรงกว่าแบบอื่น ๆ ลักษณะคำถามประเภทนี้มักจะเกี่ยวกับให้แต่งบทประพันธ์ ให้แต่งเรื่องราวต่าง ๆ หรือการเรียงความ ให้วาดภาพโดยจำลองความคิดของตน (ไม่ใช่ภาพเหมือนตัวอย่าง) และให้อภิปราย เล่าเรื่อง

5.2 สังเคราะห์แผนงาน (production of a plan or proposed set of operations) เป็นคำถามที่วัดความสามารถในการเก็บรวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อนำมาเปลี่ยนแปลงปรับปรุง ตรวจสอบหาข้อยุติหรือลงสรุป โดยการเชื่อมโยงรายละเอียดเหล่านั้น ลักษณะดังกล่าวคือความสามารถในการริเริ่มสร้างสรรค์นั่นเอง คำถามที่นิยมใช้ส่วนใหญ่จะเป็นการนำรายละเอียดมาตั้งสมมุติฐานใหม่ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และหาข้อสรุปหรือข้อยุติที่เหมาะสม

6. การประเมินค่า (evaluation) เป็นการวินิจฉัย ตีราคา เรื่องราว ความคิด การกระทำ เหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการสรุปเป็นคุณค่าว่า ดี - เลว เหมาะ - ไม่เหมาะสม อย่างมีหลักเกณฑ์ ดังนั้นคำถามที่วัดการประเมินค่าจึงเป็นคำถามที่ให้เด็กพิจารณาตัดสินสิ่งต่าง ๆ เช่น บทประพันธ์ ผลงาน ความคิดเห็น ตลอดจนเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าเหมาะสมหรือดีเลวหรือไม่ เพราะเหตุใด โดยสามารถใช้คำถามได้ 2 แบบ คือ

6.1 อาศัยข้อเท็จจริงภายใน (judgments in terms of internal evidence) เป็นคำถามที่ให้ประเมินสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ข้อเท็จจริง รายละเอียด หลักการ หรือทฤษฎีต่าง ๆ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินพิจารณา นั่นคือบรรดาเกณฑ์ที่นำมาใช้ตัดสินหรือประเมินนั้น เป็นเรื่องราวหรือเป็นความจริงตามเนื้อหาและหลักวิชาที่ปรากฏอยู่จริง การถามจึงมักจะให้ตัดสินหรือประเมินเกี่ยวกับความถูกต้องเหมาะสมของเรื่อง ประสิทธิภาพของวิธีการ คุณค่าของผลงาน ความสมเหตุสมผลของเรื่อง วิธีการ และความคิด

6.2 อาศัยเกณฑ์ภายนอก (judgments in terms of criteria) เป็นคำถามที่ให้พิจารณาตัดสินสิ่งต่าง ๆ เช่นเดียวกันแบบนี้ เพียงแต่เกณฑ์ที่ใช้พิจารณาตัดสินนั้นเป็นเกณฑ์ที่ได้มาจากสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากข้อเท็จจริงหรือหลักวิชา ส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ที่เกี่ยวกับแผนทางสังคม ลัทธิการปกครอง ค่านิยม คุณธรรมต่าง ๆ ที่เป็นบรรทัดฐานของคนส่วนรวม คำถามประเภทนี้จึงมักให้ประเมินค่าเกี่ยวกับลักษณะโดยสรุปรวม การเปรียบเทียบความเหมาะสม ลักษณะเด่นและด้อย การตัดสินตามมาตรฐาน

สรุปได้ว่า การจำแนกพฤติกรรมการเรียนรู้ที่แสดงถึงความสามารถทางด้านสติปัญญาของบุคคลในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ แบ่งเป็น 6 ระดับ ซึ่งเรียงลำดับการเกิดพฤติกรรม

จากขั้นต่ำสุดถึงขั้นสูงสุด คือ 1) ความรู้ 2) ความเข้าใจ 3) การนำไปใช้ 4) การวิเคราะห์ 5) การสังเคราะห์ 6) การประเมินค่า ซึ่งในการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ผู้วิจัยได้เลือกใช้วัดพฤติกรรมการเรียนรู้ แบบประเมินค่า ซึ่งเป็นการประเมินเกี่ยวกับลักษณะโดยสรุปรวมอาศัยข้อเท็จจริงภายใน ซึ่งแบ่งเป็นแบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ 5 ระดับ ได้แก่ ปฏิบัติมากที่สุด ปฏิบัติมาก ปฏิบัติปานกลาง ปฏิบัติน้อย และปฏิบัติน้อยที่สุด

4. องค์ประกอบของพฤติกรรมการเรียนรู้

นักการศึกษาและนักจิตวิทยา ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของพฤติกรรมการเรียนรู้ในลักษณะและแง่มุมในแต่ละด้านแตกต่างกันออกไปหลายลักษณะ ดังนี้

สังต์ อุทรานันท์ (2525, หน้า 42) กล่าวว่า องค์ประกอบของผู้เรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้ ได้แก่ ความสามารถทางสติปัญญา อัตราการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้และประสบการณ์หรือความรู้เดิม

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (2526, หน้า 45) กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครู ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน องค์ประกอบด้านความพร้อมหรือธรรมชาติของผู้เรียน หมายถึงถึงทั้งวุฒิภาวะของผู้เรียน พื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนองค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นตัวบังคับหรือชี้นำในการแสดงออกทางพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน องค์ประกอบทางด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน เพื่อร่วมชั้น สิ่งเหล่านี้ย่อมเกี่ยวข้องในการพัฒนากิจกรรมการเรียนของผู้เรียน

วัชรีย์ บุรณสิงห์ (2526, หน้า 108) กล่าวว่า เทคนิคในการศึกษาที่สำคัญได้แก่ การทำตารางเวลาสำหรับศึกษาของตนเอง ทำรายการสิ่งที่ต้องทำตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง จัดเวลาในการศึกษาและเวลาในการพักผ่อนให้เหมาะสม มีวิธีการอ่านที่ถูกต้องเหมาะสม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของพฤติกรรมการเรียนหรือองค์ประกอบของพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีผลต่อการเรียนมีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญา อัตราการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ และประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิม สิ่งแวดล้อม สุขภาพร่างกาย ความพร้อมของผู้สอน องค์ประกอบของพฤติกรรมการเรียนรู้เหล่านี้ล้วนแต่มีความสำคัญและจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อครูผู้สอนและผู้เรียน

5. การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้

พฤติกรรมการเรียนรู้ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ถ้าผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดี ก็จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ไม่ดี ก็จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ แต่อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการเรียนรู้สามารถพัฒนาได้ ดังที่มีผู้เสนอแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ก่อ สวัสดิ์พานิช (2525, หน้า 2) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน หรือวิธีการเรียนที่ดีนั้นว่า เป็นสิ่งที่ปฏิบัติตามยากในตอนนี้อย่างยิ่ง แต่ถ้าปฏิบัติติดต่อกันเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว วิธีเรียนนั้นก็จะเป็นนิสัยประจำตัว ซึ่งเป็นพฤติกรรมการเรียนที่ดี ได้แก่ การแบ่งเวลาสำหรับศึกษาไว้เป็นสัดส่วน เมื่อถึงเวลาเรียนก็เรียนตั้งอกตั้งใจ พยายามรักษาเวลา และทำตารางเวลาที่กำหนดไว้ให้ได้ทุกวัน หากสถานที่ที่ต้องศึกษาให้เหมาะสม บังคับใจให้แน่วแน่ต่อการเรียน และต้องทำให้สำเร็จ กำหนดงานที่จะทำให้เหมาะสมกับความสามารถ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2526, หน้า 19) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน สรุปได้ว่าวิธีการเรียนของนักเรียนหรือพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน เจตคติของนักเรียนต่อครูผู้สอน สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันจะส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

วัชร บุนนาค (2526, หน้า 48-54) ได้อธิบายเพิ่มเติมสรุปได้ว่า การจัดสรรเวลาในการศึกษาถือได้ว่าเป็นเทคนิคที่สำคัญ อันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนให้ได้ผลดีขึ้นประการหนึ่ง กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องมีการทำตารางเวลาสำหรับศึกษาของตนเอง เพื่อจะได้ทำรายการ สิ่งที่จะต้องทำตามลำดับความสำคัญก่อน หลัง และเวลาในการพักผ่อนให้เหมาะสม พร้อมทั้งมีวิธีการอ่านให้ถูกต้องเหมาะสม

เมเกอร์ (Mager, 1962, p.8) ได้เสนอว่า จุดมุ่งหมายของการสอนที่ดีควรระบุถึงพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนที่ผู้สอนปรารถนาให้เกิดขึ้นอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนการสอน กล่าวโดยสรุปได้ว่าพฤติกรรมการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กัน การที่นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กัน การที่นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนที่ดี คือ รู้จักจัดสรรเวลาให้เป็นประโยชน์ และปฏิบัติตัวในห้องเรียนอย่างเหมาะสม มีความตั้งใจฟังสิ่งที่ครูสอนคิดไตร่ตรองตามคำพูดของครู ชักถามเมื่อไม่เข้าใจ และจดบันทึกในสิ่งที่ได้เรียนรู้ วิธีการเหล่านี้จะส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้ดีขึ้น และอีกประการหนึ่งนักเรียนต้องมีเจตคติที่ดีต่อครูผู้สอนด้วย

แมดดอกซ์ (Maddox, 1965, p.9) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของพฤติกรรมการเรียนว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคล และการทำงานหนักเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับวิธีการเรียนที่มีประสิทธิภาพด้วย เพราะมักปรากฏว่านักเรียนที่มีสติปัญญาและความถนัดในการเรียนปานกลางหรือต่ำ ซึ่งความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของแต่ละคน นอกจากจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางด้านสติปัญญาและความสามารถทางสมองร้อยละ 50-60 แล้วยังขึ้นอยู่กับความพยายาม และวิธีการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพร้อยละ 30-40 และได้เพิ่มเติมอีกว่า พฤติกรรมการเรียนหรือวิธีการเรียนที่มีประสิทธิภาพนั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน กล่าวคือ นักเรียนที่เรียนดีนั้นไม่จำเป็นต้องเป็น

คนที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมาก แต่ต้องเป็นคนที่ต้องรู้จักใช้เวลา ต้องรู้จักวิธีเรียน วิธีทำงาน ให้ได้ผลดี

จากการที่ได้ศึกษาแนวคิดของนักการศึกษา สรุปได้ว่า การพัฒนาพฤติกรรม การเรียนหรือการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ นั้น พฤติกรรมการเรียนรู้กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กัน ถ้านักเรียนได้รับการพัฒนาพฤติกรรมเรียนหรือพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นด้วย

6. กระบวนการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้

กระบวนการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ ส่วนใหญ่พฤติกรรมมักจะมีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นลักษณะที่อยู่ภายในไม่สามารถจะสังเกตจับต้องได้ พฤติกรรมบางอย่างเป็นเพียงแนวคิด ดังนั้นการวัดพฤติกรรมจึงค่อนข้างยุ่งยากกว่าการวัดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ โดยทั่วไปการวัดพฤติกรรมมักจะมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

6.1 การกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัดในการวัดแต่ละครั้งเราจะต้องทราบอย่างแน่ชัดว่าเราต้องการวัดพฤติกรรมอะไร จะต้องกำหนดให้ชัดเจน

6.2 ศึกษาลักษณะและธรรมชาติของพฤติกรรมนั้น ผู้ที่จะวัดจะต้องศึกษาทำความเข้าใจกับพฤติกรรมที่จะวัดให้เข้าใจถึงลักษณะและธรรมชาติของพฤติกรรมนั้น ๆ อย่างถ่องแท้ เช่น พฤติกรรมนั้นคืออะไร หรือหมายความว่าอย่างไร มีองค์ประกอบเป็นอย่างไร มีกี่มิติ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมหรือลักษณะอื่น ๆ อย่างไร เป็นต้น อาจจะต้องศึกษาแนวความคิดของผู้ที่กล่าวถึงพฤติกรรมนั้น หรือทฤษฎีที่ใช้อธิบายลักษณะพฤติกรรมเหล่านั้น

6.3 นิยามพฤติกรรมให้ชัดเจน ให้ความหมายของพฤติกรรมที่จะวัดในเชิงปฏิบัติการว่าจะวัดค่าพฤติกรรมนั้นได้อย่างไร จะวัดหรือสังเกตจากลักษณะหรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องที่เป็นรูปธรรมอะไรบ้าง

6.4 เลือกเทคนิคการวัด คือเลือกวิธีการที่จะแปลงลักษณะหรือตัวบ่งชี้ให้เป็นค่าตัวเลขที่ใช้สื่อสารแทนค่าพฤติกรรมนั้น ในทางจิตวิทยา มักจะมีเทคนิควิธีวัดพฤติกรรมอยู่ 2 วิธี ใหญ่ ๆ คือ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548, หน้า 312-315)

6.4.1 วิธีอัตนัย (subjective method) หมายถึง วิธีการกำหนดตัวเลขให้กับพฤติกรรมนั้น ๆ โดยอาศัยความรู้สึกเป็นเกณฑ์ การวัดวิธีนี้ผู้ถูกวัดจะได้รับการเสนอสิ่งเร้าให้แสดงพฤติกรรมตอบสนอง แต่พฤติกรรมตอบสนองนี้ไม่สามารถแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกได้อย่างชัดเจน จะต้องอาศัยผู้ถูกวัดรายงานระดับพฤติกรรมตอบสนองตามความรู้สึกของเขาให้ทราบ แล้วจึงเปลี่ยนพฤติกรรมที่รายงานนั้นให้เป็นตัวเลข

6.4.2 วิธีปรนัย (objective method) หมายถึง วิธีการกำหนดตัวเลขให้กับพฤติกรรมนั้น ๆ จากพฤติกรรมภายนอกที่สังเกตได้ โดยมีเกณฑ์ที่แน่นอนไม่ว่าใครก็ตามที่ใช้กฎเกณฑ์เดียวกันจะได้ค่าตัวเลขที่เหมือนกัน เช่น อาจจะวัดจากความถี่ของพฤติกรรมที่แสดงออก หรือเวลาที่แสดงพฤติกรรม หรือความแรงของการแสดงพฤติกรรม หรือระยะทางที่

เกี่ยวข้องกับ การแสดงพฤติกรรม การวัดด้วยแบบทดสอบมาตรฐานต่างๆ ก็จัดได้ว่าเป็นการวัดด้วยวิธีปรนัยด้วย

6.5 สร้างเครื่องมือวัด เป็นการสร้างสิ่งเร้าที่จะไปกระตุ้นให้ผู้ถูกวัดแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ต้องการวัดออกมา เครื่องมือวัดส่วนใหญ่ในทางสังคมศาสตร์มักจะเป็นแบบวัดข้อเขียน สิ่งเร้าจึงมักจะเป็นคำถามหรือข้อความให้แสดงความรู้สึกหรือพฤติกรรมตอบสนอง สิ่งเร้าเหล่านี้จะต้องสร้างขึ้นด้วยความระมัดระวัง ต้องทดลองปรับปรุงจนแน่ใจว่าสามารถใช้กระตุ้นให้ผู้ถูกวัดได้แสดงพฤติกรรมที่ต้องการวัดออกมาได้จริง และต้องตรวจสอบคุณภาพจนสามารถประกันได้ว่าเครื่องมือวัดนั้นจะให้ผลการวัดที่มีความตรง ความเที่ยง และความเป็นปรนัยในระดับที่ควรจะเป็น

6.6 การดำเนินการวัดพฤติกรรม เป็นการใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นไปกระตุ้นให้ผู้ถูกวัดแสดงพฤติกรรมตอบสนอง แล้วนำผลการตอบสนองนั้นมาแปลงให้เป็นตัวเลขคะแนนตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด

7. การวัดพฤติกรรมการเรียนรู้

ในการประเมินผลการเรียนรู้ได้ประยุกต์หลักการของการวัดพฤติกรรมทางจิตวิทยามาใช้ มีวิธีการหลัก ๆ ที่ใช้ในการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ ได้แก่

7.1 การทดสอบ

7.2 การสังเกตโดยตรง

7.3 การรายงานตนเอง

7.3.1 การสัมภาษณ์

7.3.2 การตอบแบบสอบถาม

7.3.3 การสังเกตจากหลักฐานหรือร่องรอยของพฤติกรรม

7.3.4 การรายงานจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง

สรุปได้ว่า การประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้หรือการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้นั้น การวัดพฤติกรรมค่อนข้างยุ่งยากกว่าการวัดปรากฏการณ์ของธรรมชาติ ดังนั้นจึงต้องศึกษา ลักษณะและธรรมชาติของพฤติกรรม นิยามพฤติกรรมให้ชัดเจน เลือกเทคนิคการวัด สร้างเครื่องมือวัด และการดำเนินการวัดพฤติกรรม ส่วนการวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกใช้การประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้หรือการวัดพฤติกรรมเรียนรู้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ ปฏิบัติมากที่สุด ปฏิบัติมาก ปฏิบัติปานกลาง ปฏิบัติน้อย และปฏิบัติน้อยที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ปรุจใจ ศรีปานแจ่ม (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการลดพฤติกรรมก่อนนอนในชั้นเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่ใช้บทบาทสมมติ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา

ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่ใช้บทบาทสมมติต่อการลดพฤติกรรมก่อนในชั้นเรียน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้ารับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่ใช้บทบาทสมมติมีพฤติกรรมก่อนในชั้นเรียนลดลงกว่าเดิม และลดลงกว่าในระยะเส้นฐาน A อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิล พังสะอาด (2542, หน้า 45) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติและการใช้แม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวังตะเคียนวิทยา อำเภอภินทรบุรี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า 1) นักเรียนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากขึ้นหลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากขึ้นหลังจากได้รับการใช้แม่แบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่มีระดับ .01 3) นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติและนักเรียนที่ได้รับการใช้แม่แบบมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

นพเก้า อิ่มนรัญ (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบการใช้บทบาทสมมติกับการใช้ข้อสนเทศเพื่อพัฒนาความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหินกองวิทยาคม จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาความสามารถในการปรับตัวทางสังคมโดยใช้บทบาทสมมติ มีคะแนนความสามารถในการปรับตัวทางสังคมภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง 2) นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาความสามารถในการปรับตัวทางสังคมโดยใช้บทบาทสมมติ มีคะแนนความสามารถในการปรับตัวทางสังคมภายหลัง การทดลองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการพัฒนาความสามารถในการปรับตัวทางสังคม โดยใช้ข้อสนเทศ

สมณฑา พลอยประดิษฐ์ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาทักษะการฟัง และพูดภาษาอังกฤษ สำหรับห้องเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการฟัง และพูดภาษาอังกฤษ สำหรับการห้องเรียนโดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ร้อยละ 70/70 2) ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษ สำหรับการห้องเรียนโดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนร้อยละ 53.26 3) เจตคติของนักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ เพื่อพัฒนาทักษะการฟัง และพูดภาษาอังกฤษสำหรับการห้องเรียน อยู่ในระดับดีมาก

ภัทรธิดา วอนยอดพันธ์ (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถในการพูดต่อที่ชุมชนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนบทบาทสมมติกับการสอนแบบปกติ โรงเรียนเทคนิคพิเศษการลพบุรี อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการพูดที่จัดการสอนแบบบทบาทสมมติสูงกว่าการจัดการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนรู้ ของนักเรียนที่จัดการสอนแบบบทบาทสมมติสูงกว่าการจัดการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความพึงพอใจต่อวิชาภาษาไทยของนักเรียนที่จัดการสอนแบบบทบาทสมมติสูงกว่าการจัดการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วันวิสาข สกุณณี (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณธรรม จริยธรรม ด้านความเมตตา กรุณา ที่เรียนด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลท่าเวียง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคุณธรรม จริยธรรม ด้านความเมตตา กรุณา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคุณธรรม จริยธรรม ด้านความเมตตา กรุณา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติสูงกว่าวิธีสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) พฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความเมตตา กรุณา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ อยู่ในระดับมาก 4) ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ สูงกว่าวิธีสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เซียโอ โฮแซง (Xiao Haozhang, 1997, p.76) ศึกษาการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติและการแลกเปลี่ยนข้อมูลช่วยในการสอนภาษาอังกฤษเพื่อฝึกทักษะการฟัง การพูดของผู้เรียน ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนพูดภาษาอังกฤษเป็นธรรมชาติมากขึ้น โดยการสอนภาษาอังกฤษที่ใช้เทคนิคกิจกรรมบทบาทสมมติที่เน้นความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว และการปฏิสัมพันธ์ที่มีความหมาย ผู้เรียนมีโอกาสริเริ่มการสื่อสารด้วยความคิดของตนเอง ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการใช้ภาษาอย่างแท้จริง ขณะเดียวกันครูก็ได้รับข้อมูลย้อนกลับ และสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้ทันที สรุปได้ว่ากิจกรรมบทบาทสมมติเป็นเทคนิคที่สามารถพัฒนาทักษะฟัง พูด ภาษาอังกฤษและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน

ซิกเลอร์, และออกเคย์ (Sigller, & Ockey, 1998, p.68) ได้ศึกษาการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการสอนที่เห็นความสำคัญของการสื่อสารโดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ ผลจากการศึกษาพบว่า การเรียนโดยใช้เทคนิคกิจกรรมบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่น ผู้เรียนสามารถคิดแนวทางในการสื่อสารที่เหมาะสมกับความสนใจของตน และช่วยครูในการควบคุมและกำหนดทิศทางการเรียนได้ นอกจากนี้ครูยังสามารถตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียน และได้รับข้อมูลย้อนกลับด้วย และในกิจกรรมการเรียนนั้นผู้เรียนได้สร้างสรรค์สถานการณ์สื่อสารที่มีความหมาย มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถในสถานการณ์ที่แท้จริง สามารถสร้างองค์ความรู้ คำศัพท์ ได้เรียนรู้และยังสามารถเอาชนะอุปสรรคที่ขัดขวางการเรียนรู้ภาษาและตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริง ดังนั้นผู้เรียนส่วนใหญ่จึงมีความกระตือรือร้น

ในการเรียนภาษาอังกฤษในบริบทที่พวกเขามีประสบการณ์ เปลี่ยนมุมมองแนวคิดจากประสบการณ์ที่เรียน และประสบการณ์ความสำเร็จในการพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร

ริชาร์ด, และรอดเจอร์ส (Richards, & Rodgers, 2000, p.68) ได้ใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ท่องเทียวของนักศึกษาปีที่ 1 มหาวิทยาลัย James Cook ประเทศออสเตรเลีย และเพื่อให้ศึกษามีทักษะการคิดริเริ่มในด้านการเขียน การสื่อสาร และการแสดงความคิดอย่างเป็นเหตุและผล การคิดวิเคราะห์การทำงานวิจัย และการทำงานกลุ่ม กิจกรรมบทบาทสมมติเอื้อประโยชน์ในด้านการเรียน การฝึกทักษะและยังส่งผลต่อการเรียนคือ ช่วยให้นักศึกษาได้เข้าใจในกระบวนการเรียน มีทัศนคติต่อการเรียนรู้จักแก้ไขปัญหาและก่อให้เกิดความร่วมมือในด้านการเรียนจากแบบสอบถาม เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการเรียนและทัศนคติของนักศึกษาต่อกิจกรรมผลปรากฏว่า นักศึกษาคิดว่าตนเองมีพัฒนาการด้านการเรียน มีทัศนคติและแรงจูงใจในการเรียนในภาพรวมในระดับพอใจ ผู้วิจัยสรุปว่า การใช้กิจกรรมบทบาทสมมติทำให้นักศึกษามีพัฒนาการในทักษะกระบวนการเรียน นักศึกษามีผลการเรียนที่ดีในวิชาและมีความพึงพอใจในระดับสูงต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แนะนำให้ใช้กิจกรรมบทบาทสมมติในหลักสูตรวิชาท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้กระบวนการเรียนและการวัดประเมินผลมีประสิทธิภาพ

คอร์ทนี (Courtney, 2001, p.62) ได้ใช้กิจกรรมบทบาทสมมติในการเรียนการสอนของวิชาภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการสนทนา และการอภิปรายในปีการศึกษา 2538 คณะอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ โดยได้สำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอน และกิจกรรมที่ใช้ในห้องเรียนผลการสำรวจพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการเรียนโดยกิจกรรมบทบาทสมมติทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียน นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ มีอิสระในการพูด มีบรรยากาศในการเรียนที่ผ่อนคลายและมีโอกาสได้ฝึกพูดในสถานการณ์ต่าง ๆ นักศึกษามีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันและรู้จักคิดอย่างสร้างสรรค์ และการมีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษามีการพัฒนาการและเกิดความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ

จากการศึกษาวิจัยทั้งภายในและต่างประเทศ สรุปได้ว่า ผลการจัดการเรียนรู้ระหว่างวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติกับวิธีสอนปกติ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับความรู้สึกรู้จักคิด ความเห็น คุณธรรม จริยธรรม ของผู้อื่น รวมทั้งมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการจัดการเรียนรู้ระหว่างวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติกับวิธีสอนปกติ เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด รวมทั้งมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น ได้ศึกษาแนวคิดรูปแบบการเรียนการสอนของ แชฟเทล, และแชฟเทล (Shaftel, & Shaftel, 1967, pp.83-84) ซึ่งให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลไว้ว่า บุคคลสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองได้จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งเชื่อมโยงกับรูปแบบวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ ซึ่งผู้วิจัยยึด

ตามแนววิธีสอนของ ทิศนา ขัมมณี มีขั้นตอนการสอนคือ 1) ขั้นการนำเสนอสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติ 2) ขั้นการเลือกผู้แสดงบทบาทสมมติ 3) ขั้นการเตรียมผู้สังเกตการณ์ 4) ขั้นการแสดงบทบาทสมมติและสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก 5) ขั้นการอภิปรายเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้แสดง 6) ขั้นการสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับ 7) ขั้นการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่วนวิธีสอนปกติ เป็นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ ส่วนใหญ่เป็นวิธีสอนแบบบรรยาย หรือวิธีสอนแบบสาธิต แล้วแต่ลักษณะรายวิชาที่สถานศึกษากำหนด รูปแบบการสอนมักจะประกอบด้วย ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน และขั้นสรุป ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ยึดแนวการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 1) ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน 2) แจงจุดประสงค์การเรียน 3) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นสรุป และขั้นวัดประเมินผล